

СТАРША ГРУПА «ФАНТАЗЕРИ-МРІЙНИКИ» (ШОСТИЙ РІК ЖИТТЯ)

ОСОБИСТІСТЬ ДИТИНИ

Вікові особливості психічного розвитку дітей

Провідна потреба — у спілкуванні, творчій активності.

Провідна діяльність — творча гра.

Провідна функція — уява.

Особливості віку

Спілкування з дорослим ситуативно-особистісне; прояв довільності всіх психічних процесів; у спілкуванні з однолітками відбувається перехід від ситуативно-ділової форми до позаситуативно-ділової; прояв творчої активності в усіх видах діяльності; розвиток фантазії; статева ідентифікація.

Новоутворення: передбачення результату діяльності, активна плануюча функція мовлення, позаситуативно-ділова форма спілкування з однолітками.

Дитина 5–6 років прагне пізнати себе й іншу людину як представника суспільства (найближчого соціуму), поступово починає усвідомлювати зв'язки та залежності у соціальній поведінці та взаєминах людей.

У 5–6 років дошкільнята здійснюють позитивний моральний вибір (переважно в уявному плані). Незважаючи на те що, як і в 4–5 років, діти в більшості випадків використовують в мовленні слова-оцінки (хороший — поганий, добрий — злий), вони значно частіше починають вживати й більш точні слова для позначення моральних понять (важливий, чесний, дбайливий тощо). У цьому віці в поведінці дошкільників відбуваються якісні зміни: формується можливість саморегуляції, тобто діти починають висувати до себе ті вимоги, які раніше висували до них дорослі. Так вони можуть, не відволікаючись на більш цікаві справи, доводити до кінця малопривабливу роботу (прибирати іграшки, наводити лад у кімнаті тощо). Це стає можливим завдяки усвідомленню дітьми загальноприйнятих норм і правил поведінки та обов'язковості їх виконання. Дитина емоційно переживає не тільки оцінку її поведінки іншими, але й дотримання нею самою норм і правил, відповідність поведінки своїм морально-етичним уявленням. Проте дотримання норм (дружно грати, ділитися іграшками, контролювати агресію тощо), як правило, в цьому віці можливе лише у взаємодії з тими, хто найбільш симпатичний, з друзями.

У віці від 5 до 6 років відбуваються зміни в уявленнях дитини про себе. Ці уявлення починають включати не тільки характеристики, якими дитина наділяє себе справжню в даний відрізок часу, але й якості, якими вона хотіла б або, навпаки, не хотіла б володіти в майбутньому, і які існують поки як образи реальних людей або казкових персонажів (Я хочу бути таким, як Людина-Павук; Я буду, як принцеса тощо).

У висловлюваннях виявляються засвоєні дітьми етичні норми. У цьому віці діти значною мірою орієнтовані на однолітків, більшу частину часу проводять з ними у спільних іграх і бесідах, оцінки та думки товаришів стають суттєвими для них. Підвищується вибірковість і стійкість взаємин з ровесниками. Свої переваги діти пояснюють успішністю тієї чи іншої дитини у грі.

У 5–6 років у дитини формується система первинної гендерної ідентичності, тому після 6 років виховні впливи на формування її окремих сторін вже набагато менш

ефективні. У цьому віці діти мають диференційоване уявлення про свою гендерну приналежність за істотними ознаками (жіночі і чоловічі якості, особливості прояву почуттів, емоцій, специфіка гендерної поведінки). Дошкільнята оцінюють свої вчинки відповідно до гендерної приналежності, прогнозують можливі варіанти вирішення різних ситуацій спілкування з дітьми своєї та протилежної статі, усвідомлюють необхідність і доцільність виконання правил поведінки у взаєминах з дітьми різної статі відповідно до етикету, зауважують прояви жіночих і чоловічих якостей у поведінці оточуючих дорослих, орієнтуються на соціально схвалювані зразки жіночих і чоловічих проявів людей, літературних героїв і з задоволенням переймають ролі гідних чоловіків і жінок в ігровій, театралізованій та інших видах діяльності. При обґрунтуванні вибору однолітків протилежної статі хлопчики спираються на такі якості дівчаток, як краса, ніжність, лагідність, а дівчатка — на такі, як сила, здатність заступитися за іншого. При цьому якщо хлопчики мають яскраво виражені жіночі якості, то вони відкидаються хлоп'ячим товариством, дівчатка ж приймають у свою компанію таких хлопчиків. У 5–6 років діти мають уявлення про зовнішню красу чоловіків і жінок; встановлюють зв'язки між професіями чоловіків і жінок та їх статтю.

Істотні зміни відбуваються в цьому віці у дитячій грі, зокрема, в ігровій взаємодії, у якій істотне місце починає займати спільне обговорення правил гри. Діти часто намагаються контролювати дії одне одного, тобто вказують, як повинен поводитись той чи інший персонаж. У випадках виникнення конфліктів під час гри діти пояснюють партнерам свої дії або критикують їх вчинки, посилаючись на правила. При розподілі дітьми цього віку ролей для гри можна іноді спостерігати і спроби спільного вирішення проблем (Хто буде ...?). Разом з тим узгодження дій, розподіл обов'язків у дітей найчастіше виникає ще по ходу самої гри. Ускладнюється ігровий простір (наприклад, у грі «Театр» виділяються сцена і гримерна). Ігрові дії стають різноманітними. Поза грою спілкування дітей стає менш ситуативним. Вони охоче розповідають про те, що з ними сталося: де були, що бачили.

Діти уважно слухають одне одного, емоційно співпереживають розповідям друзів (чи групи) або їхнім позитивним якостям (Вона хороша; Він не б'ється).

Більш досконалою стає велика моторика. Дитина цього віку здатна до освоєння складних рухів: може пройти по вузькій лавці і при цьому навіть переступити через невеликі перешкоди; вміє відбивати м'яч об землю однією рукою кілька разів поспіль. Вже спостерігаються відмінності в рухах хлопчиків і дівчаток (у хлопчиків — більш рвучкі, у дівчаток — м'які, плавні, врівноважені), у загальній конфігурації тіла залежно від статі дитини. Активно формується постава дітей, правильна манера триматися. За допомогою цілеспрямованої і систематичної рухової активності зміцнюються м'язи і зв'язки. Розвиваються витривалість (здатність досить тривалий час займатися фізичними вправами) і силові якості (здатність до застосування дитиною невеликих зусиль протягом досить тривалого часу).

Спритність і розвиток дрібної моторики проявляються у більш високому ступені самостійності дитини при самообслуговуванні: діти практично не потребують допомоги дорослого, коли одягаються і взуваються. Деякі з них можуть впоратися зі шнурками — просмикнути їх у черевик і зав'язати бантиком.

До 5 років діти оволодівають досить великим запасом уявлень про навколишній світ, які отримують завдяки своїй активності, прагненню ставити запитання та

експериментувати. Уявлення про основні властивості предметів ще більше розширюються й поглиблюються. Дитина цього віку вже добре знає основні кольори та має уявлення про відтінки, тобто може показати два відтінки одного кольору: світло-червоний і темно-червоний. Діти шостого року життя можуть розповісти, чим відрізняються геометричні фігури одна від одної. Для них не складає труднощів зіставити між собою за величиною велику кількість предметів, наприклад: розставити по порядку 7–10 тарілок різної величини і розкласти до них відповідну кількість ложок різного розміру. Зростає здатність дитини орієнтуватися в просторі. Якщо запропонувати дошкільнику простий план кімнати, то він зможе показати ліжечко, на якому спить. Освоєння часу все ще не зовсім на належному рівні. Відсутня точна орієнтація в порах року, днях тижня. Діти добре за своєю назви тих днів тижня і місяців року, з якими пов'язані яскраві події.

Увага дітей стає більш стійкою і довільною. Вони можуть займатися не дуже привабливою, але потрібною справою протягом 20–25 хв разом з дорослим. Дитина цього віку вже здатна діяти за правилом, яке задається дорослим (відібрати кілька фігур певної форми і кольору, знайти на малюнку зображення предметів і заштрихувати їх певним чином).

Обсяг пам'яті змінюється не суттєво. Поліпшується її стійкість. При цьому для запам'ятовування діти вже можуть використовувати нескладні прийоми і засоби (підказками можуть виступати картки або малюнки).

У 5–6 років провідного значення набуває наочно-образне мислення, яке дає змогу дитині вирішувати більш складні завдання з використанням узагальнених наочних засобів (схем, креслень тощо) і уявлень про властивості різних предметів і явищ. До наочно-дієвого мислення діти вдаються в тих випадках, коли складно без практичних спроб виявити необхідні зв'язки та відносини. Наприклад, перш ніж керувати машинкою за допомогою пульта, дитина, спочатку пробує, встановлює зв'язок рухів машинки з маніпуляціями кнопок на пульті. При цьому спроби стають планомірними та цілеспрямованими. Завдання, в яких істотні для вирішення зв'язки можна виявити без практичних спроб, дитина нерідко розв'язує подумки.

Вік 5–6 років можна охарактеризувати як вік оволодіння дитиною активною (продуктивною) уявою, яка починає набувати самостійності, відділяючись від практичної діяльності та випереджаючи її. Образи уяви значно повніше й точніше відтворюють дійсність. Дитина починає чітко розрізняти дійсне й вигадане. Дії уяви — створення і втілення задуму — починають складатися спочатку в грі. Це проявляється в тому, що передусім у грі народжується її задум і сюжет. Поступово діти набувають здатність діяти за попереднім задумом у конструюванні і малюванні.

На шостому році життя дитини відбуваються важливі зміни у розвитку мовлення. Для дітей цього віку стає нормою правильна вимова звуків. Порівнюючи свою вимову з вимовою дорослих, дошкільник може виявити власні мовні недоліки. Дитина шостого року життя вільно використовує засоби інтонаційної виразності: може читати вірші сумно, весело або урочисто, здатна регулювати гучність голосу і темп мовлення залежно від ситуації (голосно читати вірші на святі або пошепки ділитися своїми секретами тощо). Діти починають вживати слова для узагальнення, синоніми, антоніми, відтінки значень слів, багатозначні слова. Словник дітей також активно поповнюється іменниками, що позначають назви професій, соціальних установ (бібліотека, пошта, універсам, спортивний клуб); дієсловами, що позначають трудові

дії людей різних професій, прикметниками, що відображають якість дій, ставлення людей до професійної діяльності. Дошкільнята можуть використовувати у мовленні складні граматичні конструкції (іменники множини у родовому відмінку), слідувати орфоепічним нормам мовлення, здатні до звукового аналізу простих слів, що складаються з трьох звуків. Діти вчаться самостійно будувати ігрові та ділові діалоги, освоюючи правила мовленнєвого етикету, користуватися прямою й непрямою мовою, в описовому й оповідальному монологах здатні передати стан героя, його настрої, ставлення до події, використовуючи епітети, порівняння. Коло читання дитини 5–6 років поповнюється творами різноманітної тематики, в тому числі пов'язаними з проблемами сім'ї, взаєминами з дорослими, однолітками, з історією країни.

Малюк здатний утримувати в пам'яті великий обсяг інформації, йому доступне читання з продовженням. Діти долучаються до літературного контексту, в який включається ще й автор, історія створення твору. Практика аналізу текстів, робота з ілюстраціями сприяють поглибленню читацького досвіду, формуванню читацьких симпатій.

Підвищуються можливості безпеки життєдіяльності дитини 5–6 років. Це пов'язано із зростанням усвідомленості й довільності поведінки, подоланням езопової позиції (дитина вже здатна стати на позицію іншого).

Розвивається прогностична функція мислення, що дає змогу дитині бачити перспективу подій, передбачити близькі та віддалені наслідки як власних дій і вчинків, так дій і вчинків інших людей.

У старшому дошкільньому віці (5–6 років) активно розвиваються планування і самооцінювання трудової діяльності (за умови сформованості всіх інших компонентів дитячої праці). Освоєні раніше види дитячої праці виконуються якісно, швидко, усвідомлено. Стає можливим освоєння дітьми різних видів ручної праці. У процесі сприймання художніх творів, творів музичного та образотворчого мистецтва діти здатні обирати те, що їм більше подобається (твір, персонаж, образ), обґрунтовуючи вибір за допомогою елементів естетичної оцінки. Вони емоційно відгукуються на ті твори мистецтва, в яких передано зрозумілі їм почуття і стосунки, різні емоційні стани людей, тварин, боротьба добра зі злом.

У старшому дошкільньому віці відбувається істотне збагачення музичної ерудиції дітей: формуються початкові уявлення про види і жанри музики, встановлюються зв'язки між художнім образом і засобами виразності, які використовують композитори, формулюються естетичні оцінки і судження, обґрунтовуються музичні вподобання, проявляється деяка естетична вибірковість. При слуханні музики діти виявляють більшу зосередженість і уважність, удосконалюється якість музичної діяльності, творчі прояви стають більш усвідомленими й спрямованими (образ, засоби виразності продумуються та свідомо добираються дітьми). У продуктивній діяльності діти також можуть зобразити задумане (задум веде за собою зображення). Розвиток дрібної моторики впливає на вдосконалення техніки художньої творчості.

Дошкільнята можуть проводити вузькі та широкі лінії фарбою, малювати кільця, дуги, робити потрібний мазок з однієї точки, змішувати фарбу на папірці для отримання світлих, темних і нових відтінків, розбілювати основний тон для отримання більш світлого відтінку, накладати одну фарбу на іншу. Вони у змозі ліпити з цілого шматка глини, моделюючи форму кінчиками пальців, згладжувати місця з'єднання, відтягувати деталі пальцями від основної форми, прикрашати свої роботи за

допомогою стеки, розписувати їх. Удосконалюються і розвиваються практичні навички роботи з ножицями: діти можуть вирізати кола з квадратів, овали з прямокутників, перетворювати одні геометричні фігури на інші: квадрат — на кілька трикутників, прямокутник — на смужки, квадрати — на маленькі прямокутники; створювати з нарізаних фігур зображення різних предметів або декоративні композиції.

Діти конструюють за умовами, заданими дорослими, але вже готові і до самостійного творчого конструювання з різних матеріалів. У них формуються узагальнені способи дій та узагальнені уявлення про об'єкти, які вони конструюють.

ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

■ Спрямовувати роботу на збереження здоров'я, покращення показників фізичного розвитку, підвищення опірності організму до несприятливих факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

■ Розвивати вміння доцільно використовувати набутий руховий досвід у самостійній руховій діяльності.

■ Забезпечувати усвідомлення дітьми значення рухової діяльності, загартовувальних заходів, засобів оздоровлення для збереження власного здоров'я та покращення фізичного розвитку, удосконалення функціональних можливостей організму.

■ Формувати вміння домовлятися про спільну рухову діяльність, планувати її, обговорювати правила рухливих ігор, особливості виконання фізичних вправ.

■ Формувати інтерес та позитивне ставлення до активної рухової діяльності, бажання досягати певних успіхів, долати перешкоди, особисті труднощі, отримувати м'язову насолоду від рухової діяльності.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Збереження та зміцнення здоров'я дітей

Загартовування. Продовжувати здійснювати комплекс загартовувальних заходів. Забезпечити щоденне достатнє перебування дітей на свіжому повітрі та відповідність їхнього одягу умовам погоди.

Під час проведення загартовування здійснювати індивідуальний підхід до дітей, враховуючи стан їхнього здоров'я, ступінь звикання до впливу загартовувальних заходів.

Фізкультурно-оздоровча робота. Виховувати у дітей звичку до щоденного виконання ранкової гімнастики та гімнастики після денного сну (тривалість 8–10 хв).

Привчати дітей гратись у природних умовах з використанням особливостей природного оточення в різні пори року; змагатися у швидкості, спритності.

Проводити на заняттях, які потребують зосередження уваги і тривалого перебування в одноманітній позі, фізкультурні хвилинки.

Організовувати між статичними заняттями фізкультурні паузи, динамічні перерви.

Проводити щоденні заняття з фізичної культури тривалістю 30–35 хв. Проводити один раз на місяць День здоров'я, два рази на місяць — фізкультурні розваги, два рази на рік — фізкультурні свята. Під час фізкультурних розваг і свят залучати дітей до виконання спільних вправ, ігор, розваг, підтримувати бажання виявляти свої можливості в рухах.

Підтримувати бажання дітей виявляти рухову активність у різних видах самостійної діяльності, брати участь у рухливих іграх і спортивних вправах, виконувати рухові дії за власним бажанням.

Здоров'язбережувальна діяльність. Проводити щоденно ранкову гімнастику з використанням дихальних вправ, хороводних ігор, ігор малої та середньої рухливості, «рухового оповідання», танцювальних рухів, психогімнастики, оздоровчого бігу, точкового масажу після ранкової гімнастики; гімнастику після сну з використанням дихальних та розвивальних вправ для напруження та розслаблення м'язів, доріжки здоров'я; масаж щіточкою, самомасаж стоп ніг.

Проводити щоденно перед початком занять розумового характеру та на статичних заняттях здоров'язбережувальні фізкультхвилинки, хвилинки здоров'я у вигляді гімнастики для очей, дихальної, пальчикової гімнастики, точкового масажу, танцювальних рухів, малорухливої гри.

Щоденно між заняттями робити фізкультпаузи у вигляді гімнастики для очей, пальчикової, дихальної та мімічної гімнастики, масажу рук, точкового масажу, основних рухів, танцювальних рухів, ритмічної гімнастики, рухливих ігор на обмеженій площі малої та середньої рухливості.

Залучати дітей на прогулянці до участі в іграх і фізичних вправах з використанням дихальних вправ, гімнастики для очей, пальчикової, ритмічної, мімічної гімнастики, точкового масажу, елементів релаксації, психогімнастики тощо.

На заняттях з фізичної культури використовувати дихальну та пальчикову гімнастику, елементи релаксації та психогімнастики, фітбол-гімнастику, вправи для напруження та розслаблення м'язів, гімнастику профілактичного спрямування, а також з елементами корекції.

Спільно з медичними працівниками проводити оздоровчо-профілактичні заходи: фітотерапію (вітамінний, заспокійливий чаї, відвари та настої, інгаляції з фітонцидами, лікарськими рослинами, сольові, лужні інгаляції), ароматерапію (носілля «часникового намиста», зрошення фізичної та музичної зал перед кожним заняттям олією евкаліпту чи хвої, використання аромалампи), полоскання ротової порожнини, горла, профілактичне промивання носової порожнини.

Виховання культурно-гігієнічних навичок. Учити дітей правильно користуватись виделкою, ножем, серветкою, їсти охайно, правильно сидіти під час їди. Привчати сидати за стіл в охайному вигляді.

Розвивати самоконтроль при виконанні правил і застосуванні навичок особистої гігієни.

Фізична культура

Вправи з основних рухів

Ходьба. Ходити у колоні парами та по одному, з перешиковуванням у пари, на носках, широким кроком, зі зміною темпу, ходити зі зміною положення рук (вгору, вперед, в сторони, плескаючи у долоні), приставним кроком вперед, назад, ліворуч, праворуч, змійкою, тривала ходьба у спокійному темпі 35–40 хв; врозтіч, використовуючи весь простір зали (майданчика), не наштовхуючись одне на одного; ходити, взявшись за руки або тримаючись за мотузку, чергуючи з іншими рухами, із заплющеними очима (3–4 м); схресним кроком, у напівприсіді, спиною вперед, із предметом у руках (гімнастична палиця на плечах, за спиною, перед грудьми; те саме з м'ячем тощо); з переступанням через предмети (кубики, м'ячі), розміщені на підлозі

на відстані 30–40 см один від одного, з подоланням перешкод (перестрибнути, підлізти, переступити), перекатом з п'ятки на носок.

Біг. Бігати в колоні по одному і парами, перешиковуватись за певним сигналом (з бігу врозтіч в колону по одному). Пробігати із середньою швидкістю 60–100 м, чергуючи з ходьбою 120–200 м за 1,5–2 хв.

Пробігати з максимальною швидкістю 20–30 м. Повільно бігати впродовж 1,5–2 хв. Бігати врозтіч, використовуючи весь простір зали (майданчика), не нашттовхуючись одне на одного; бігати, взявшись за руки або тримаючись за мотузку, короткими та широкими кроками, змієюю; на носках, зі зміною темпу, напругу, в поєднанні з іншими рухами, змієюю між розставленими в одну лінію предметами, з високим підніманням колін. Пробігати швидко відстань у 10 м (3–4 рази з перервами). Бігати з подоланням перешкод (оббігати предмети, перестрибувати, переступати, підлізати, вибігати на гірку та збігати з неї). Пробігати під мотузкою, яку обертають. Бігати наввипередки (хто швидше) на відстань до 25–30 м. Бігати у середньому темпі 150–200 м. Пробігати повільно 350 м пересіченою місцевістю. Човниковий біг (3x10 м) на швидкість.

Стрибки. Стрибати на місці (ноги навхрест, нарізно, одна нога вперед, друга назад). Стрибати по вузькій доріжці на двох ногах з просуванням уперед на відстань 3–4 м, з обруча в обруч. Підстрибувати до предмета, підвішеного на 15–20 см вище від піднятої вгору руки дитини. Стрибати з висоти 25–30 см, приземлятися м'яко, на носки напівзігнутих ніг з плавним переходом на всю стопу. Стрибати у висоту (20–25 см), зігнувши ноги, з короткого розбігу (1–3 кроки) поштовхом однієї ноги. Перестрибувати з ноги на ногу на місці, просуваючись уперед на 4–5 м. Стрибати на одній нозі (правій, лівій), просуваючись уперед. Стрибки на двох ногах боком (лівим і правим), вперед, назад. Перестрибувати на обох ногах 5–6 предметів заввишки 15–20 см. Стрибати у довжину з 2–3 кроків розбігу поштовхом однієї ноги.

Стрибати з висоти 35–40 см.

Стрибати у довжину з місця на відстань 80–100 см, приземлятися на обидві ноги з переходом з п'ятки на всю стопу.

Стрибати у висоту (25–30 см) з короткого розбігу (3–5 кроків), зігнувши ноги. Зістрибувати з висоти 35–40 см у зазначене місце на відстані 50 см від місця відштовхування. Застрибувати на предмети заввишки до 20 см: колоду, куб, пеньок. Стрибати в довжину з місця та з розбігу через канаву завширшки 60–70 см, приземлюючись на м'який ґрунт. Стрибати у висоту на 35–45 см з розбігу 6–8 м. Стрибати у довжину на 140–160 см з розбігу 8 м. Стрибати через довгу скакалку, обертаючи її вперед і назад. Стрибати з колоди, куба, пенька заввишки 30–40 см у зазначене місце. Перестрибувати на двох ногах 5–6 предметів заввишки 15–20 см.

Кочення, кидання, ловіння, метання. Котити м'яч з попаданням у предмети, змієюю між предметами. Метати м'ячі діаметром 10–15 см, мішечки з піском вагою 200 г правою та лівою руками на дальність до 4,5–7–8 м способом із-за спини через плече. Влучати у вертикальну та горизонтальну цілі з відстані 2,5–3 м. Кидати м'яч вгору, об землю і ловити його обома руками не менше 10 разів поспіль, однією рукою не менше 4–6 разів підряд; перекидати із однієї руки в іншу

Відбивати м'яч об землю двома руками, стоячи на місці (не менше 10 разів поспіль), з просуванням уперед. Кидати м'яч одне одному від грудей, знизу, із-за

голови на відстань 2–2,5 м, з відскоком від підлоги, з оплеском, ловити його з положення сидячи, з поворотом кругом.

Кидати м'яч одне одному в русі. Відбивати м'яч об підлогу двома руками та однією (правою, лівою) не менше 10 разів поспіль, просуваючись уперед на 5–6 м. Відбивати м'яч об стінку з оплеском, поворотом, відскоком від землі. Накидати кільця на стрижень (кільцекид) з відстані 2–2,5 м. Метати м'ячі, мішечки з піском вагою 200 г правою та лівою рукою у вертикальну та горизонтальну цілі з відстані 3,5–4 м способом знизу, зверху, із-за спини через плече. Метати м'ячі з-за голови обома руками на дальність, у кільце, прикріплене на відстані 2,2 м від підлоги (землі) способом із-за голови, від грудей. Кидати двома руками набивний м'яч вагою до 1 кг від грудей, із-за голови.

Повзання, підлізання, пролізання, перелізання, лазіння. Повзати накарачках змією між предметами, під дугою, між перекладинами поставленої на підлогу драбини. Повзати по лаві, стоячи на колінах, сидячи на п'ятках, підтягуючись руками. Повзати по лаві на животі, відштовхуючись руками. Повзати по лаві накарачках, з опорою на коліна, пальці ніг і кисті рук. Пролізати в обруч зверху, знизу, грудьми вперед, лівим та правим боком. Підлізати під дугу, мотузку, палицю, розміщену на висоті 40–50 см, грудьми вперед, лівим та правим боком. Лазити по похилій драбині в упорі стоячи. Повзати по-пластунськи, на передпліччях і колінах, штовхаючи перед собою головою м'яч. Чергувати повзання з іншими видами рухів (ходьбою, бігом, переступанням тощо). Лазити по гімнастичній драбині змінним кроком ритмічно, не пропускаючи щаблів, перелізати приставним кроком з одного прольоту драбини на другий. Повзати по похилій дошці накарачках в упорі на коліна і кисті рук.

Повзати накарачках у поєднанні з перелізанням через лаву, підлізанням під неї. Повзати по лаві на грудях та животі, рухаючи кінцівками поперемінно. Сидячи на лаві, пересуватись уперед за допомогою рук та ніг. Лазити по гімнастичній стінці, перелізати приставним кроком з одного прольоту на інший, спускатися по похилій дошці. Лазити по гімнастичній стінці, піднімаючись вгору по діагоналі з прольоту на проліт.

Стоячи біля канату (жердини), захопити його руками на рівні грудей, потім перехвачувати його руками вгору якомога вище; те саме з положення присівши, переходячи у вис стоячи. Перелізати з похилої дошки заввишки 30–40 см на гімнастичну драбину. Перелізати через лаву (колоду). Підлізати під гілки кущів, дерев грудьми вперед та боком. Лазити по гімнастичній стінці, змінюючи темп. Лазити по мотузній драбині.

Тримаючись за канат, прийняти положення вис лежачи, переступати ногами; прийняти положення вис стоячи, підняти на носки, захопити канат руками над головою, на короткий момент відірвати ноги від підлоги (повиснути); сидячи захоплювати канат стопами.

Рівновага. Ходити по дошці, гімнастичній лаві завширшки 20–25 см і заввишки 30–35 см, по колоді діаметром 20 см прямо і боком, на носках. Ходити по мотузці, приставляючи п'ятку однієї ноги до носка іншої. Присідати на носках після бігу, стрибків, виконувати повороти навколо себе. Стояти на одній нозі. Ходити і бігати в колоні змією між розставленими предметами. Ходити і бігати по дошці, покладеній

пошило (висота — 35–40 см). Переступати через підняті палиці, мотузки на висоті 25–30 см. Ходити по лаві, переступаючи через предмети (набивні м'ячі, куби заввишки 20 см). Ходити приставним кроком по дошці, лаві, тримаючи в руках палицю, м'яч, переступаючи через палицю, мотузку, закріплені на висоті 25–30 см. Ходити по лаві, посередині присісти й повернутися кругом. Ходити по мотузці завдовжки 8–10 м, покладеній на підлогу прямо, по колу, зигзагоподібно, з мішечком вагою 500 г на голові. Стояти на одній нозі, друга відведена назад, руки в сторони, вгору, робити «ластівку». Стояти на одній нозі, друга зігнута, на коліні мішечок з піском. Стоячи на гімнастичній лаві (колоді), підніматись на носки, опускатися на всю стопу (виконувати 3–5 разів). Стояти на гімнастичній лаві на одній нозі, чергувати праву і ліву ногу. Ходити і бігати по горизонтальній і похилій лаві. Ходити по лаві (колоді) з мішечком вагою 500 г на голові. Ходити по лаві з нахилами, збираючи або розкладаючи кубики, мішечки з піском. Ходити по лаві, прокочуючи м'яч двома руками перед собою. Ходити по рейці гімнастичної драбини з підтримкою. Після бігу, стрибків присідати на носках, руки в сторони; зупинитись і стояти на одній нозі, руки на поясі. Стоячи на гімнастичній лаві (колоді), підніматись на носки, повертатись на носках, руки в сторони, вгору, на поясі, робити «ластівку». Крутитися парами, тримаючись за руки.

Загальнорозвивальні вправи. Вправи виконують з різних вихідних положень (стоячи, сидячи, лежачи), використовуючи обручі, палиці, скакалки, м'ячі та інші предмети.

Вправи для рук і плечового пояса. Приймати різні вихідні положення: руки перед грудьми, руки до плечей (лікть опущені, лікті в сторони). З першого положення розводити руки в сторони, випрямляти вперед, розгинаючи в ліктях; з другого — піднімати руки вгору, розводити в сторони долонями вгору. З положення руки за голову розводити руки в сторони, піднімати вгору. Піднімати руки вперед-вгору зі зчепленими в замок пальцями (кисті повертати всередину тильною стороною).

Піднімати обидві руки вгору-назад по черзі й одночасно. Піднімати і опускати кисті, стискати і розтискати пальці.

Вправи для ніг. Переступати на місці, не відриваючи від опори пальці ніг. Присідати кілька разів поспіль, з кожним разом нижче; піднімати пряму ногу вперед махом. Робити випад уперед, у сторону, тримаючи руки на поясі, виконуючи руками рухи вперед, у сторону, вгору.

Захоплюючи предмети пальцями ніг, трохи піднімати і, опускаючи, перекладати або пересувати їх з місця на місце. Просуватися приставними кроками в сторону на п'ятках, спираючись пальцями ніг на палицю, канат.

Вправи для тулуба. Стати до стіни без плінтуса, притиснутися до неї потилицею, плечима, спиною, сідницями і п'ятками, піднімати руки вгору і опускати їх униз. Притиснувшись спиною до гімнастичної драбини, взятися руками за рейку (на рівні стегон), по черзі піднімати зігнуті й прямі ноги. Стоячи обличчям до гімнастичної драбини на відстані витягнутих рук, узятися руками за рейку на рівні пояса, нахилитися прогинаючись. Повертатися, відводячи руки в сторони (з положення перед грудьми), за голову. Нахилитися вперед, намагаючись торкнутися підлоги долонями, піднімати за спиною зчеплені руки.

Тримаючи руки вгорі, нахилитися в сторони. Прийняти упор присівши; з упору присівши переходити в упор присівши на одній нозі, відводячи другу ногу в сторону.

Стоючи на колінах, сідати на підлогу праворуч від колін. Лежати на спині, рухати ногами; підтягати голову, ноги до грудей — групуватися. Лежачи на животі, упиратися руками, випрямляти їх, трохи піднімаючи голову і плечі. Підтягатися на руках, просуваючись по гімнастичній лаві.

Танцювальні вправи. Починати та закінчувати рухи відповідно до музичної фрази. Виконувати приставні кроки з присіданням, крок галопу; змінювати характер рухів на швидкий, пожвавлений; точно виконувати ритмічний малюнок. Чергувати простий і дрібний кроки, виконувати перешиковування у колі. Розходитись та сходитись парами. Творчо застосовувати знайомі танцювальні дії.

Шиккування і перешиковування. Самостійно шикуватися в колону, шеренгу по одному, парами, в коло, перешиковуватися з однієї колони в три, чотири через центр трійками, четвірками; повертатися праворуч і ліворуч. Розмикатися в колоні на відстань витягнутих рук уперед, у шерензі, колоні — на відстань витягнутих рук у сторони.

Рухливі ігри та ігрові вправи

Ігри з ходьбою, бігом, на утримання рівноваги: «Птахи і зозуля», «Гуси-лебеді», «Ми — веселі діти», «Чия ланка швидше збереться?», «Зроби фігуру», «Каруселі», «Хто перший?», «Мишоловка», «Квач», «Карасі й щука», «Хитра лисиця», «Шпаки», «Піжмурки».

Ігри з повзанням і лазінням: «Спритні ящірки», «Веселі мавпочки», «Жуки на галявині».

Ігри з киданням та ловінням предметів: «Мисливці і зайці», «Цілься краще», «Серсо», «Підкинь і злови», «Не давай м'яч», «Кільцекид».

Ігри зі стрибками: «Вудочка», «Хто краще стрибне?», «Чижик у клітці», «Не боюсь!», «Снігурі і кіт», «Не лишайся на підлозі».

Ігри на орієнтування у просторі: «Горюдуб», «Відгадай, чий голосок», «Заборонений рух», «Бережи предмет», «Чий вінок кращий?», «Чарівний дзвіночок».

Ігри на обмеженому місці (на веранді, під навісом): «Усім встати», «Пінгвіни», «Хрюкай, поросятко», «Літає — не літає», «Фігури», «Черепашки», «Вудочка», «Фанти».

Ігри за столом: «Передай морський камінчик», «Веселі читачі», «Підніми брусочок», «Силачі», «Піаніно», «Закоти кульку у ворота», «Ти уважний?».

Атракціони: «Перенеси м'ячі», «Дракончики», «Хто більше збере м'ячів?», «Хто перший схопить мотузку?», «Збери шишки», «Хто швидше перенесе тенісні м'ячики?», «Бій півнів».

Естафети та змагання: «Струмок», «Передай м'яч», «Садіння картоплі», «М'яч назустріч», «Вершники», «Постав кеглю», «Вантаження кавунів».

Українські народні рухливі ігри: «Веребей», «Яструб і курчата», «Вуж», «Гречка», «Бездомна лисиця», «Панас», «Рибалки й рибки».

Доріжка перешкод. Виконувати послідовно такі вправи: біг, підлізання під дугу, пролізання в обруч, ходьба по колоді (лаві), стрибок у глибину, бігом повернутись на місце старту.

Ігри спортивного характеру

Бадмінтон. Учити правильно тримати ракетку і відбивати волан ракеткою, спрямовуючи його у протилежний бік. Грати одне з одним (з вихователем), рухаючись

майданчиком. Ігри та ігрові вправи: «Не впусти», «Відбий волан», «Влуч у ціль», «З руки в руку», «Воланом у коло», «Волан назустріч волану».

Городки. Кидати бити збоку з правильного вихідного положення. Знати кілька фігур (3–4). Уміти вибивати городки з кону (6 м) і напівкону (3 м). Ігри та ігрові вправи: «Хто далі кине?», «Збий кеглю».

Баскетбол. Передавати м'яч одне одному обома руками від грудей, однією рукою від плеча. Ловити м'яч, який летить, на різній висоті. Вести м'яч правою та лівою руками з відскоком від землі (підлоги). Кидати м'яч у кошик обома руками від грудей, знизу, зверху, грати за спрощеними правилами. Ігри та ігрові вправи: «У кого менше м'ячів», «Кого назвали, той ловить м'яч», «М'яч ведучому», «М'яч у повітрі», «Попади м'ячем у кільце».

Футбол. Виконувати удари по м'ячу з місця та з розбігу. Вести м'яч правою та лівою ногами. Зупиняти м'яч, який котиться, підошвою або внутрішньою стороною стопи, відбивати його у зворотному напрямі. Ударяти м'ячем об стінку кілька разів підряд. Передавати м'яч ногою одне одному в парах на відстані 3–5 м. Влучати м'ячем у предмети (булави), забивати м'яч у ворота. Грати за спрощеними правилами. Ігрові вправи: «Влуч у ворота», «Влуч у кеглю», «Проведи м'яч», «М'яч у стінку», «Точний пас», «Гол у ворота».

Хокей. Прокочувати шайбу (маленький м'яч) ключкою одне одному в парах. Прокочувати шайбу (м'яч) ключкою в заданому напрямі; забивати її у ворота. Вести м'яч (шайбу) ключкою, не відриваючи її від м'яча, прямо і «змійкою». Грати за спрощеними правилами. Ігрові вправи: «Забий шайбу у ворота», «Збий городок», «Естафета з шайбою (м'ячем)».

Вправи спортивного характеру

Катання на санчатах. Кататися з гірки по одному, по двоє. Ігри та ігрові вправи: «Встигни першим», «Гонки санчат», «Два на два», «Хоровод із санчатами», «На санки!», «Швидкі запряжки».

Ходьба на лижах. Ходити попереми́нним ковзним кроком з палицями. Виконувати повороти на місці переставлянням лиж навколо п'яток ліворуч і праворуч, а також у русі. Підніматись на гірку, ступаючи кроком драбинкою, спускатись зі схилу в середній стійці (тримаючи зігнутими ноги в колінах) без палиць. Самостійно брати, ставити лижі

на місце, знімати і надівати їх, переносити під рукою. Ходьба на лижах у повільному темпі на відстань до 1,2–1,5 км. Ігри та ігрові вправи: «Дожени», «Гонки на одній лижі», «Швидко вгору», «На лижах з гірки», «Підніми», «Естафети на лижах».

Катання на велосипеді. Кататися на двоколісному велосипеді по прямій, виконувати повороти праворуч та ліворуч. Кататись на самокаті, відштовхуючись правою або лівою ногою. Ігри та ігрові вправи: «Хто швидше», «Естафетні гонки», «Проїдь по прямій», «Дістань предмет».

Плавання. Ходити та бігати по дну басейну грудьми та спиною вперед, допомагаючи гребковими рухами рук. Вистрибувати з води якомога вище, відштовхуючись долонями, та падати у воду. Занурюватися з головою у воду, затримуючи дихання, відкриваючи очі, збирати предмети, які знаходяться на дні басейну. Чергувати повний вдих з інтенсивним видихом у воду (8–10 разів). Виконувати видих у воду під час ковзання на грудях. Виконувати вправи «Поплавець»

та «Медуза», вправи для оволодіння плаванням у стилі «кроль», плавати зручним способом.

Ігри у воді: «Фонтан», «Море хвилюється», «Поїзд у тунелі», «Каруселі», «Рибалки», «Хоровод», «Сом у сітці».

Піші переходи (дитячий туризм)

Піші переходи, прогулянки за межі ДНЗ. Ходити у природному для дітей темпі у два переходи (по 30–35 хв кожний). Під час прогулянок за межі ДНЗ виконувати основні рухи, загальнорозвивальні вправи, рухливі ігри, ігрові вправи у природних (незвичних) умовах, поєднувати пізнавальну та рухову активність, збагачувати словник дітей такими поняттями, як: турист, піший похід, компас, привал, збір.

МОВЛЕННЯ ДИТИНИ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

■ Продовжувати виховувати любов до рідної мови.

■ Формувати культуру мовного спілкування.

■ Виховувати звукову культуру мовлення.

■ Сприяти лексичному розвитку — збагачувати й активізувати словник дітей назвами предметів, якостей, дій, антонімами, епітетами, омонімами, скоромовками, загадками, приказками, прислів'ями; сприяти поглибленому розумінню значення і смислових відтінків слів і словосполучень, оволодінню узагальненнями; уточненню значення слів, засвоєнню їх багатозначності; активізації словника у різних мовленнєвих ситуаціях.

■ Удосконалювати граматичну правильність мовлення — правильно вживати форми слів та сполучати їх в різних типах речень.

■ Розвивати зв'язне мовлення — учити доречно відповідати на різні види запитань, звертатися із запитаннями; в розмові із співрозмовником чітко, точно, зрозуміло для інших виражати свої думки, прохання, наміри, бажання у ввічливій формі.

■ Формувати вміння користуватися різноманітними способами спілкування — словесними, мімічними, пантомімічними залежно від життєвої ситуації; запам'ятовувати та переказувати казки, оповідання, складати різні види розповідей; розвивати мовленнєву та пізнавальну активність, спонукати до словесної творчості

■ Навчати елементів грамоти — сприяти усвідомленню дитиною мовлення шляхом практичного ознайомлення з елементами мови (реченням, словом, складом слова, звуком, буквою).

■ Формувати вміння проводити звуковий аналіз мовлених слів різної звукової структури, давати характеристику звука, що виділяється в мовленому слові, визначати місце наголосу в словах; вчити алгоритму усвідомленого читання складів, слів у межах вивчених літер; готувати руку дитини до письма.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

У світі звуків. Формувати вміння правильно вимовляти всі групи звуків рідної мови відповідно до норм орфоєпії. Зокрема, вправляти у вимові слів зі збігом приголосних (книга); з африкатами [дж], [дз] (бджілка, дзвоник); учити чітко розрізняти у вимовлянні і на слухт групи приголосних звуків; правильно вимовляти слова і фрази за допомогою наголосу, інтонації, відповідно до темпу, що відповідає нормам літературної вимови.

Продовжувати вчити римувати слова (колобок — колосок; вагон — вазон), в тому числі імена (Максим — Вадим, Яринка — Даринка і т.п.) та клички тварин. Виховувати критичне ставлення до фонетичних помилок, прагнення до фонетичної правильності та виразності мовлення.

Слово до слова — зложиться мова. Продовжувати активізувати словник дітей різними частинами мови відповідно до тем: «Родина», «Людина серед людей», «Наш дитячий садок», «Навколо нас працюють усі», «Техніка навколо нас», «Україна — рідний край», «Свята», «Тварини: дикі та свійські», «Рослини: фрукти та овочі» тощо. Поповнювати лексичний запас дітей словами — назвами предметів, дій, якостей, властивостей предметів; збагачувати кількісний склад лексики скоромовками, загадками, приказками, учити розуміти їх та пояснювати їх зміст; розвивати уміння добирати слова з протилежним значенням (антоніми): добрий — злий; близькі за значенням слова (синоніми): радісний, веселий; багатозначні слова (омоніми): сонечко, ручка, кран; сніг падає, світло падає; образні порівняння: багатий, як земля; гарна, як квітка. Учити вживати слова при визначенні якостей і властивостей об'єктів, що характеризують зовнішність, риси, поведінку людей і тварин; добирати слова, що виражають емоції, стани: настрій веселий, сумний. Поповнювати словник узагальнюючими словами (видовими: природа, професія, країна; родовими: кімнатні рослини, військові професії; міста України). Стимулювати образне вживання слів: умиватися росю. Практично ознайомити з деякими фразеологізмами: голодний як вовк; у рот води набрати — ні пари з вуст; давати хрופака — спати.

Розвивати пізнавальний інтерес дітей до незнайомих та малознайомих слів та їх тлумачення.

У країні граматики. Вправляти у вживанні складних форм знайомих слів. Учити вживати різні форми слів для назви одних і тих самих об'єктів (заєць, зайчик, зайченя), утворювати назви малят тварин (жаба — жабеня), в тому числі з пестливими суфіксами (кошенятко, ведмежатко), назви тварин жіночого роду від іменників чоловічого роду і навпаки: гусак — гуска; лисиця — лис; ознайомлювати з назвами професій (вихователь, учитель, лікар, пожежник, військовий, будівельник). Учити узгоджувати різні частини мови в роді, числі й відмінку; утворювати жартівливі слова: помагайлик, любуся; впізнавати спільнокореневі слова: мир — мирний; яблуко — яблучний, самостійно та за завданням вихователя добирати такі слова; здогадуватися про зміст незнайомих слів. Учити самостійно будувати прості й складні речення із сполучниками: а, але, то... то, адже, якщо, тому що та ін. в іграх, розмовах і бесідах, різних видах розповідей, граматично правильно змінювати в них слова; вживати вставні слова (мабуть, здається, певне) та порівняльні звороти із сполучниками (мов, немов). Розвивати уміння здогадуватися про зміст незнайомих слів. Виховувати критичне ставлення до граматичних помилок, прагнення до чистоти і граматичної правильності мовлення.

Ми розмовляємо. Розвивати вміння починати, підтримувати розмову, будувати різні форми діалогу. Привчати слухати співрозмовника незалежно від міри своєї прихильності до нього; чітко і зрозуміло для інших відповідати на запитання різного характеру (за змістом об'єкта спостереження, за змістом літературних творів, дидактичних та художніх картин, на запропоновану тему); вправляти у налагодженні стосунків, спонукати звертатися із запитаннями, виявляти ініціативу в діалогах,

полілогах (етичного характеру: «Про ввічливість», «Про дружбу», «Бережи свої та громадські речі» тощо; пізнавального характеру: «Меблі», «Одяг і взуття», «Тварини», «Рослини», «Професії», «Транспорт» тощо). Підтримувати інтерес дітей до спілкування з однолітками в різних видах діяльності; продовжувати вчити відтворювати діалог дійових осіб в рухливих, із співом та діалогами, народних, творчих іграх (іграх-драматизаціях, інсценуваннях, театралізованих), в уявних сюжетних ситуаціях; сприяти засвоєнню етичних способів налагодження стосунків із партнерами по грі чи сцені (допомагати одне одному, вступати у діалог, помічати та називати акторські чи режисерські уміння одне одного); привчати творчо та доречно застосовувати для цього різноманітні способи спілкування — словесні, мімічні, пантомімічні залежно від ситуації.

Ми розповідаємо. Розвивати інтерес і бажання дітей розповісти за власною ініціативою та за пропозицією вихователя: самостійно, зв'язно, послідовно, зрозуміло для інших ділитися власним досвідом про події, знайомий предмет, тварину, рослину, людей, за якими безпосередньо спостерігають, та описувати їх з пам'яті; усвідомлено переказувати казки, оповідання без допомоги вихователя (стимулювати вживання мовних та позамовних засобів виразності); давати характеристику вчинків персонажів; самостійно складати описові та сюжетні розповіді за дидактичною картиною (за серією картин), чітко зазначати місце і час дії, придумувати події, що передують тим, які відтворені на картинах, чи є продовженням їх змісту. Спонукає до словесної творчості: самостійно складати казки, короткі історії з включенням образів, які уособлюють ляльки та інші сюжетні іграшки, предмети, тварини, рослини; описувати добре знайомі репродукції художніх картин.

Прищеплювати навички пояснювального мовлення в ході ігрової, художньо-мовленнєвої, образотворчо-мовленнєвої та інших видів діяльності; вчити повідомляти назву гри, пояснювати правила, описувати ігрові елементи та дії, умови виграшу чи програшу. Стимулювати прагнення дітей до самореалізації у режисерському задумі чи акторській імпровізації, заохочувати внесення авторських творчих фрагментів чи неочікуваних сюжетних поворотів у знайомий сценарій. Сприяти розвитку уяви, мислення, пізнавальної та мовленнєвої активності, ініціативності.

Варіативна складова

Навчаємося елементів грамоти. Розподіл програмових завдань і змісту підрозділу є умовним. Кожен педагог, плануючи роботу з дітьми, має спиратися не лише на вікові, але й на індивідуальні особливості вихованців. Тому темп засвоєння дітьми пропонованих знань, вмінь на заняттях та у повсякденні може бути різним. Гра залишається провідною діяльністю дітей цього віку. Тому процес навчання дітей на заняттях необхідно здійснювати в ігровий спосіб з широким застосуванням ігор різної складності (дидактичних, рухливих із співом та діалогами, народних, творчих та ін.).

У повсякденні в іграх відбувається практичне закріплення правильного вживання відповідних термінів в активному мовленні, удосконалюється вміння проводити звуковий, складовий аналіз і синтез слів різної звукової структури, усвідомлене читання складів, слів, простих речень тощо.

Робота зі словом. Формувати уявлення про слово (його значення), учить ставити запитання до слів (Хто? Що? Що робить? Який? Яка? Яке? Які?), стимулювати до усвідомленого вживання понять «слова-назви», «слова-дії», «слова-ознаки». Дати

уявлення про слова з різною тривалістю звучання (довгі та короткі слова): кіт — кошеня — кошенятко; вчити утворювати слова із заданим звуком (звуками). Продовжувати удосконалювати вміння ставити запитання до мовлених слів різної звукової структури; стимулювати до активного вживання понять.

Робота над реченням. Ознайомити з терміном «речення». Формувати навички впізнавання речень у зв'язних висловлюваннях, що складаються з двох-трьох речень. Вчити поділяти речення на слова, складати прості речення з 2–6 слів за сюжетними малюнками, предметними картинками, предметами, з досвіду, зображати схему до мовленого речення. Формувати вміння чути й виділяти окремі слова з речень.

Вчити складати речення з прийменниками і сполучниками (словами-помічниками): Іринка їде на роликах. Закріплювати знання про те, що слова в реченні вимовляються в певній послідовності. Формувати вміння складати речення за графічними схемами; самостійно будувати схеми до речень, пропонувані вихователем чи самостійно складених дітьми.

Робота над звуками мови. Формувати вміння розрізняти на слух і правильно інтонувати звуки в словах різної звукової структури (д-д-д-у-б; з-и-м-м-м-а; в-о-в-к-к-к-к), робити звуковий аналіз слів, що складаються з 3–4 звуків: встановлювати послідовність звуків у мовленому слові нейтральними фішками. Дати практичне уявлення про голосні, приголосні (м'які й тверді) звуки мови, ознайомити з їх умовним позначенням (о — голосний; - — твердий приголосний; = — м'який приголосний) та вчити правильно вживати відповідні терміни.

Продовжувати закріплювати вміння проводити звуковий аналіз слів різної звукової структури, давати характеристику звуків за допомогою умовних фішок, мотивувати свій вибір; добирати слова із заданим звуком (звуками).

Удосконалювати вміння робити звуковий аналіз слів різної звукової структури за допомогою умовних фішок та усно без них; називати слова з певним звуком (звуками), за запропонованою схемою; визначати у слові «зайві» звуки чи ті, яких бракує.

Робота над складовою структурою слова. Формувати практичне уявлення про склад (частина слова, злиття приголосного з голосним). Вправляти у поскладовому промовлянні слів, лічилок, утішок, віршів. Учити ділити на склади слова різної складової структури: двоскладові без збігу приголосних на межі складоподілу (мама); трискладові з відкритими складами (калина); односкладові (жук); багатоскладові з різною складовою структурою (велосипед, метро). Учити визначати різними способами кількість складів у слові. Практично ознайомити зі складотворною роллю голосних звуків. Дати уявлення про наголошений склад, наголос; учити визначати наголос у слові та його місце в структурі складу, самостійно вимовляти слова з наголосом. Учити дітей усвідомлено вживати відповідні терміни. Вправляти у поскладовому промовлянні лічилок, утішок, віршів.

Ознайомлення з буквами (літерами). Формувати початкове уміння усвідомленого читання. Дати практичне уявлення про букву (бачимо і пишемо). Засвоєння букв, які позначають голосні (а, о, е, у, и, і) та приголосні звуки (м, м', н, н', л, л', в, с, с', т, т', к, к'), та інших букв.

Учити робити елементарний звуко-буквений аналіз слів: послідовне називання звуків слова, викладання його з букв розрізної азбуки, називання букв. Навчання основного способу читання — злитого прочитування двох букв, що позначають сполучення приголосного з голосним (злиття). Формувати початкові вміння читати

склади (слова) простої «ПГ» (ма, на), «ГП» (ам, ан) та ускладненої структури типу «ППП» — лис; ПГ — ліс; двоскладові слова найпростішої структури: ау, уа, мама, тато; трискладові слова із прямих складів — лимони, молоко та двоскладові слова із збігом приголосних звуків й відповідних літер: слива, місто; усвідомлено читати прості речення з 2–4 слів у межах вивчених літер; інтонувати розповідні та питальні речення.

Підготовка руки дитини до письма. Удосконалювати рухові навички, розвивати окомір, дрібні м'язи п'ястка руки та пальців дитини. Ознайомити дітей із зошитами в клітинку та лінію (обкладинка, сторінки, поля, рядок), правилами роботи із ним, вчити орієнтуватися в зошиті. Вчити правильно тримати олівець трьома пальцями: великим, вказівним і середнім; писати в зошиті простим м'яким олівцем з коротким вістря. Учити ставити крапки на лініях та між ними; проводити похилі лінії між двома лініями, прямі лінії з крапками тощо.

Вчити заштриховувати у межах контуру (трикутник, квадрат, круг), не відриваючи руки, орієнтуватись у напрямках (згори вниз, зліва направо) та заповнювати простір переривчастими, прямими, похилими, горизонтальними, вертикальними симетричними лініями; проводити прямі, похилі, довгі та короткі, ламані лінії, малювати предмети з прямих, похилих, ламаних ліній (трикутники, намет, ялинка, цеглинка, човник тощо).

Учити штрихувати готові контури (будиночок, барабан, чашка) в обмеженому просторі, чергувати вертикальні, горизонтальні й похилі штрихові лінії, малювати предмети округлої форми, напівовальні, овальні лінії (жолуді, яблука, лимон, слива, жук, місяць тощо), штрихувати предмети напівовальними лініями (шишка, рибка, кукурудза тощо), формувати візерунки з округлих, овальних, напівовальних ліній. Підготувати руку дитини до безвідривного проведення хвилястих, дугоподібних ліній; малювання візерунків з неперервної хвилястої та суцільної дугоподібної ліній, спіралеподібних ліній (klubок), закруток (гачки), прямих і похилих ліній з петлями внизу й вгори, вчити проводити суцільну колову лінію.

ДИТИНА В СОЦІУМІ

ПРЕДМЕТНИЙ СВІТ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

 Поглиблювати знання дітей про предметний світ, привертати увагу до значення краси та привабливості предмета, доцільність розташування красивих речей у приміщеннях

 Продовжувати вчити дітей називати суттєві ознаки й особливості предметів, розуміти взаємозв'язок між їх властивостями, будовою та матеріалом, з якого вони вироблені.

 Виховувати естетичний смак, охайність, відчуття необхідності порядку та чистоти.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Поглиблювати знання дітей про особливості будівництва українського національного житла, його зовнішнє та внутрішнє оздоблення. Розширити знання про предмети народного побуту, особливості їх виготовлення. Учити помічати красу міської архітектури, доцільність споруд, структурних елементів будинків. Дати дітям знання про будівлі соціального призначення (поліклініка, пошта тощо).

Спонукаати їх самостійно моделювати споруди навколишнього світу.

Продовжувати вчити дітей орієнтуватися у приміщеннях та на ділянці дитячого садка. Виховувати бережливе ставлення до предметів загального користування.

Розширювати знання дітей про національний одяг та взуття різних регіонів України та інших країн світу, про призначення одягу та доцільність використання в різних ситуаціях.

Поширити знання дітей про будову та призначення побутових приладів. Закріпити правила безпечного поводження з технікою.

Поглиблювати знання дітей про будову та особливості транспорту, його різновиди. Поповнити знання дітей про космічну техніку.

Знайомити їх з давніми фантазіями людей про такі фантастичні засоби пересування, як: чоботи-сороходи, летючий корабель, ступа, килим-літак, що відображені у казках та переказах.

СОЦІАЛЬНИЙ СВІТ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

■ Продовжувати формувати морально-етичні уявлення про взаємини з іншими людьми (дорослими та однолітками).

■ Формувати активне діяльнісне ставлення до суспільного докiлля, бажання брати участь у спільній діяльності з дітьми та дорослими, вміння знаходити спільну мову, виходити із суперечливих ситуацій.

■ Формувати основи патріотичних почуттів, громадянської свідомості.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Родина. Формувати уявлення про сім'ю як цінність в житті людини. Розширювати уявлення про функції сім'ї (виховання дітей, турбота про всіх членів родини, підтримка та допомога старшому поколінню, збереження народних та сімейних традицій). Дати уявлення про щасливу сім'ю як таку, у якій люблять одне одного, допомагають, прислухаються, піклуються, роблять приємні речі тощо). Продовжувати прищеплювати шанобливе ставлення до членів родини. Сприяти формуванню авторитетного ставлення до батьків. Виховувати бажання брати участь у родинних справах, спільній діяльності, готовність прийти на допомогу. Вчити розуміти власні потреби, поважати потреби інших членів сім'ї, розуміти можливості компромісу у разі зіткнення інтересів. Формувати бажання підтримувати родинні традиції та звичаї, поглиблювати уявлення про можливості посильної участі дітей у родинних святах (прибирання та прикрашання помешкання, підготовка подарунків, вміння порадувати близьких вітальним словом тощо).

Вчити приймати подарунки, дякувати. Виховувати у дітей співчуття співпереживання до членів родини.

Людина серед людей. Продовжувати формувати уявлення про те, що усі люди різні, кожна людина особлива і не схожа на інших.

Розвивати етичні уявлення дітей: продовжувати знайомити з позитивними рисами характеру (доброта, щедрість, чесність, чуйність, ввічливість, скромність, працьовитість, повага), вчити розуміти їх зміст, виділяти з конкретних ситуацій і вчинків, давати мотивовану моральну оцінку та самооцінку. Продовжувати знайомити з правилами культурної поведінки, сприяти усвідомленню необхідності їх дотримання, виховувати бажання наслідувати позитивні зразки поведінки. Вчити реально оцінювати свої можливості.

Продовжувати формувати уявлення про статево-рольові стандарти поведінки чоловіків і жінок, хлопчиків і дівчаток. Вчити усвідомлювати своє місце серед інших людей. Формувати вміння розрізняти представників чоловічої та жіночої статей. Розвивати навички безпечної поведінки в місцях скупчення людей, знання того, що потрібно робити у разі небезпеки, як звернутись по допомогу до дорослих.

Наш дитячий садок. Продовжувати вчити орієнтуватися у приміщеннях садочка, знати їх розташування та призначення. Продовжувати вчити цінувати та поважати працю членів колективу дошкільного закладу, усвідомлювати значення їхньої роботи для дітей (цікаво, весело, швидко, смачно). Виховувати відчуття приналежності до соціальної групи, в якій перебуває дитина, колективізму, згуртованості, товариськості, вчити радіти успіхам одне одного, допомагати, підтримувати.

Формувати відчуття гордості за власну групу (під час виставок робіт, святкових заходів тощо). Формувати бережливе ставлення до майна садочка, групи. Вчити адекватно оцінювати свої вчинки, передбачати можливі наслідки власних дій, визнавати власну провину або неправоту в суперечливих ситуаціях, справедливо оцінювати дії інших дітей, обґрунтовувати власні вимоги та судження. Виховувати бажання і вміння взаємодіяти з іншими дітьми, планувати розвиток спільної діяльності, домовлятися про розподіл обов'язків, доводити задум до кінця. Вчити виявляти ініціативу, висувати власні ідеї та пропозиції.

Різних професій у світі багато. Поглиблювати уявлення дітей про відомі професії, розширювати знання про взаємозв'язок представників різних професій на підприємстві. Продовжувати знайомити дітей з творчими професіями, зокрема поглибити їхні знання про професію фотографа, журналіста, репортера, оператора, дизайнера, про роботу працівників радіо, телебачення. Вчити помічати цікаві сюжети в реальному житті та робити фотознімки. Ознайомлювати дітей з професіями людей, яких вони безпосередньо не можуть спостерігати, проте праця яких є важливою, а її результати можна побачити.

Продовжувати ознайомлювати з робітничими професіями та професіями сільськогосподарського сектора (слюсар, тесля, пасічник, овочівник, фермер).

Розширити уявлення про значення військової служби, зокрема про особливості служби військових різних родів військ (льотчиків, моряків, прикордонників, танкістів, артилеристів), характерні якості військових: мужність, зібраність, відповідальність. Виховувати повагу до військових професій.

Поглиблювати знання про професії людей в соціальних установах — на пошті, у банку, поліклініці. Поглиблювати уявлення про роботу «швидкої допомоги», пожежної, служби порятунку (МНС).

Дати уявлення про старовинні професії та ремесла (гончар, коваль, ткаля, різьбяр та ін.), їх трансформацію в сучасному світі. Вивчати назви та функції основних знарядь праці. Знайомити дітей з видатними людьми певних професій.

Виховувати повагу до праці, бажання брати участь у різних видах трудової діяльності разом з дорослими, виконувати посильні дії. Розвивати інтерес до спільної праці з дітьми, вчити розподіляти обов'язки в групі. На основі сформованих практичних трудових умінь із самообслуговування, праці на природі, господарсько-побутової тощо формувати почуття самостійності та відповідальності за результат власної діяльності.

Економічне виховання. Формувати розуміння, що всі люди мають свої потреби і працюють для їх забезпечення, створюючи речі, вирощуючи та виробляючи продукти харчування. Люди мають різні професії, тому їх сумлінна праця потрібна іншим членам суспільства. Продовжувати ознайомлювати дітей з виробництвом на фірмах, фабриках та заводах. Формувати розуміння, що для виготовлення речей люди докладають багато зусиль, тому вони є цінними. Дати дітям знання про те, що раніше люди обмінювалися товарами, проте це було незручно, тому придумали гроші. Розширити уявлення дітей про гроші, їх цінність, можливості використання (збирання, витрачання).

Ознайомлювати дітей з поняттями «багатий», «бідний», «ощадливий», «марнотратний». Формувати поняття про можливість закінчення грошей та обмеженість можливостей придбання товарів. Дати уявлення про рекламу як засіб привернення уваги до товару, який хочуть продати; формувати критичне ставлення до реклами. Дати елементарне уявлення про банк, його призначення та діяльність.

Україна — рідний край. Поглиблювати, узагальнювати та активізувати уявлення дітей про рідний край, про доступні географічні (природні багатства країни), економічні (промисловість, якою славиться країна), культурні відомості (відомі історичні особи та українці-сучасники, видатні пам'ятки країни). Розширити уявлення про державні символи країни: Державний Прапор, Герб, Гімн; ознайомити з їх назвами та символічним значенням, правилами поведінки щодо державних символів. Розказати про рослинні та народні символи України. Дати уявлення про основні повноваження Президента України, ознайомити з портретом чинного Президента, його ім'ям.

Дати уявлення про столицю України та інші великі міста країни (Львів, Чернігів, Харків та ін.), розширити знання про рідне місто (селище). Дати уявлення про державні свята: День Незалежності України, День захисника України тощо. Сприяти формуванню любові до Батьківщини.

Вогонь і діти. Продовжувати ознайомлення з правилами протипожежної безпеки. Ознайомити з правилами дій під час пожежі (швидко повідомити дорослих, потурбуватись про інших молодших дітей, відійти в безпечне місце, викликати пожежну службу), дати елементарні уявлення про способи гасіння загорань залежно від їх причини (пісок, ганчірка, вода, вогнегасник). Продовжувати знайомити з професією пожежника.

Світлофор-моргайко. Продовжувати знайомити з правилами дорожнього руху, дорожніми знаками: інформаційно-вказівними (зона стоянки, житлова зона, населений пункт), заборонними (в'їзд заборонено, рух заборонено, рух пішоходів заборонено, рух на велосипедах заборонено), попереджувальними (діти, дорожні роботи, дикі тварини), знаками сервісу (лікарня, автозаправка, місце відпочинку, пункт технічного обслуговування). Продовжувати ознайомлення з правилами поведінки у громадському транспорті, на зупинках, а також з правилами обходу громадського транспорту на зупинках.

ГРА ДИТИНИ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

 Створювати умови для виникнення, розвитку, поєднання різних видів ігор (сюжетно-рольових, конструктивно-будівельних, театралізованих тощо).

 Збагачувати ігровий досвід дітей.

■ Вчити дотримуватись правил гри, за потреби самостійно змінювати їх за домовленістю з іншими учасниками гри.

■ Продовжувати вчити дітей самостійно обирати ігри, іграшки, грати на самоті, об'єднуватись з однолітками на основі ігрового задуму, рольової взаємодії, особистих уподобань, дотримуватись рольових способів поведінки.

■ Удосконалювати у дітей вміння спілкуватись одне з одним під час гри, висловлювати власну думку, дотримуватись норм та етикету спілкування.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Творчі ігри

Сюжетно-рольові ігри. Збагачувати тематику сюжетно-рольових ігор на основі спостережень дітей за навколишнім життям, а також знань, отриманих під час читання літературних творів, перегляду телевізійних передач тощо. Формувати вміння дітей розгортати сюжет гри за допомогою поєднання різних тематик (сім'я — магазин — дитячий садок), збагачувати ігровий задум.

Спонукаючи дітей заздалегідь узгоджувати тему гри, розподіляти ролі, організовувати початкову предметно-просторову ситуацію.

Формувати у дітей відповідальне ставлення до ігрового партнерства і рольових способів поведінки, норм та етикету ігрового спілкування. У процесі гри спонукаючи дітей дотримуватись засвоєних правил та норм поведінки.

Орієнтовна тематика завдань: «Сім'я», «Дитячий садок», «Школа», «Поліклініка», «Лікарня швидкої допомоги», «Ветеринарна лікарня», «Аптека», «Бібліотека», «Пожежники», «Служба порятунку», «Військова служба», «Моряки (на підводному човні)», «Пошта», «Банк», «Радіокомпанія», «Телекомпанія», «Дизайнерська студія», «Автомийка», «Супермаркет», «Ательє мод», «Модний подіум», «Космічна подорож», «Мандрівники», «Фермерське господарство», «Зоопарк», «Садівники», «Екскурсія рідним краєм» тощо.

Конструктивно-будівельні ігри. Формувати вміння планувати процес створення конструкцій (виокремлювати частини будівлі, співвідносити за розміром, добирати матеріали, дотримуватись послідовності будівництва), обговорювати його з іншими учасниками гри.

Спонукаючи дітей до прояву творчості, ініціативності, винахідливості в процесі будівництва з різних видів конструктора (тематичні конструктори, дрібні та великі будівельні матеріали, універсальні пластмасові конструктори, зокрема "LEGO"), природних та штучних матеріалів тощо, а також до якісного виконання задуму (виправлення помилок, перероблення). Формувати вміння аналізувати та адекватно оцінювати роботу. Заохочувати до використання споруд в інших видах ігор.

Орієнтовна тематика завдань: вулиця міста, транспорт (літаки, автомобілі, трамваї, кораблі, потяги переважно з вторинних матеріалів), стадіон, зоопарк, дитячий садок (школа), ігровий майданчик, споруди різного призначення (театр, бібліотека, вокзал, кафе, магазин тощо); будівництво за казковими сюжетами (казкові будиночки, чарівне місто); меблі для лялькової кімнати (коробки різного розміру).

Ігри-драматизації та театралізовані ігри (див. Підрозділ «Театральна мозаїка» розділу «Дитина у світі культури»).

Ігри за правилами

Дидактичні ігри. Заохочувати дітей до самостійних ігор з предметами та настільно-друкованим матеріалом, словесних дидактичних ігор в невеличких підгрупах. Спонукаати дітей дотримуватись правил та чітко виконувати завдання гри.

Розвивати вміння використовувати початкові логічні прийоми, пов'язані з формуванням понять, здійснювати серіацію за величиною, масою, розташуванням у просторі, а також найпростіші усні обчислення.

Розширювати знання дітей про навколишнє середовище, активізувати та розширювати словниковий запас, удосконалювати діалогічне та монологічне мовлення.

Орієнтовна тематика завдань:

— ознайомлення із суспільним довкіллям: «Що спочатку, що потім?»,

«Кому що потрібно для роботи?», «Подорож містом (селом)», «Як було, як стало?», «Кому що потрібно?», «Професії», «Наведи лад», «Буває — не буває», «Що з чого зроблено?», «Знайди пару», «Для чого потрібна ця річ?», «Правильно — неправильно» тощо;

— ознайомлення з природним довкіллям: «Знайди на дотик», «Вершки і корінці», «Дозріло — не дозріло», «Їстівне — неїстівне», «Хто де живе?», «Бігає, літає, повзає, стрибає», «Віночок», «Що де росте?», «З якої гілки “дітки”?», «Коли це буває?», «Пори року», «Чиста річка», «Де чії вуха (чий хвіст)?», «Місяць, Сонце, Земля» тощо;

— логіко-математичний розвиток: «Знайди відмінності», «Відгадай, що в мішечку», «Розмісти по порядку», «Що зайве?», «Доміно», «Сходинки», «Лото», «Було, є чи буде?», «Садоводи», «Парні числа», «Хто перший?», «Порахуй і покажи», «Знайди за планом», «Знайди пару», «Хто більше?», «Числовий кошик», «Чарівна квітка» тощо;

— розвиток мовлення: «Загадай, ми відгадаємо», «Зіпсований телефон», «Тиша», «Спіймай звук», «Так — ні», «Небилиці», «Плутанина», «Хто більше?», «Назви предмет», «Зустріч», «Продовж далі», «М'яч лови — речення назви», «Впізнай, хто я», «Чарівний потяг», «Словниковий кошик», «Звукове намисто», «Що я чув, що я бачив», «Звукове лото», «Фразовий конструктор», «Посилка», «Що ми задумали?», «Назви одним словом» тощо.

Рухливі ігри (див. підрозділ «Здоров'я та фізичний розвиток» розділу «Особистість дитини»).

Народні ігри. Прилучати дитину до минулого та сучасного української культури; продовжувати ознайомлення з українськими традиціями на прикладі народних ігор. Сприяти оволодінню дітьми лексичним багатством української мови через використання малих фольклорних форм (загадок, лічилок, скоромовок).

Ознайомити дітей зі своєрідними народними іграми — мовчанками. Вчити дотримуватись характерних для мовчанок правил гри.

Орієнтовна тематика завдань: «Довгоносий журавель», «Подоляночка», «А ми просо сіяли», «Ходить гарбуз по городу», «Перепілка», «Грушка», «Звідкіля ти?», «Залізний ключ», «Мак», «На чому стоїш?», «Огірочки», «Полетів півень на хлівець», «На дубові, на вершечку», «Мишка й котик», «Ластівки-ластівки», «Зозуле рябая», «Шкандибики», «Горюдуб», «Піжмурки», «Панас», «Котилася бочка» тощо.

Комп'ютерні ігри (див. розділ «Комп'ютерна грамота»).

ДИТИНА У ПРИРОДНОМУ ДОВКІЛЛІ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

- Формувати у дітей узагальнені знання про природу нашої планети.
- Ознайомити з моделлю Землі — глобусом, картою світу та України, ілюстрованими атласами.
- Формувати практичне уміння розрізняти на карті та глобусі материки, острови, океани, моря, річки, озера.
- Формувати ціннісне ставлення до природи планети Земля як джерела добробуту людей, краси довкілля, натхнення митців.
- Узагальнити знання про повітря: знаходиться навколо і всередині нас, заповнює весь простір; ним дихає все живе — рослини, тварини, люди; рух повітря — вітер.
- Сформувати вміння розрізняти ознаки повітря, позитивно сприймати дії дорослих з підтримання його чистоти у приміщенні та поліпшення засобами провітрювання кімнати, зволоження, очищення повітря.
- Формувати знання про тверду поверхню планети — сушу, різні її форми: рівнини, пагорби, гори, яри; про надра планети — корисні копалини (вугілля, газ, нафта тощо), їх добування й використання людьми.
- Вчити досліджувати ґрунт, оцінювати його стан та обробляти (скопувати, підпушувати, поливати).
- Узагальнити знання про воду: знаходиться у річках, озерах, морях, океанах, льодовиках, під землею; вода океанів і морів — солоня, в річках і озерах — переважно прісна; у воді ростуть рослини, живуть комахи, риби, тварини; вода необхідна всім живим істотам. Формувати вміння розрізняти стани води: рідкий, твердий, газоподібний.
- Розширити знання про роль у природі та для людини таких явищ, як дощ, гроза, грім, блискавка, веселка, туман, снігопад, заметіль, хуртовина, ожеледиця, посуха, шторм.
- Ознайомити з істотними ознаками об'єктів рослинного і тваринного світу, за якими їх можна групувати (рослини бувають культурні і дикорослі, кімнатні, лікарські; рослини — представники різних угруповань (фітоценозів): лісу, луків, водойм; тварини бувають дикі, свійські й домашні; птахи — перелітні й зимуючі).

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Природа планети Земля

Осінь

Сонце. Продовжувати формувати у дітей уявлення про вплив сонячного тепла та світла на сезонні зміни в природі та житті людей: сонце восени піднімається не так високо, як улітку, сонячних днів менше, переважають прохолодні; коротшають дні й довшають ночі; листя дерев і кущів від зменшення кількості сонячного світла і тепла змінює колір і опадає, надземні частини трав'янистих рослин відмирають, у підземних кореневищах (конвалія, мати-й-мачуха, жоржина) і цибулинах (тюльпан, нарцис, крокус) окремі рослини зберігають накопичені за літо поживні речовини, однорічні рослини гинуть повністю, але залишають насіння, з якого навесні може з'явитись нова рослина (соняхи, чорнобривці, айстри).

Вітер. У процесі спостережень дати знання про те, що вітер — це рух повітря. Продовжувати вчити розрізняти характерні особливості вітрів: сильний, слабкий, поривчастий, восени холодний. Ознайомити зі значенням вітрів у житті людей (користь: рухає вітряки, вітрильники, висушує землю після дощів, переносить хмари

по небу, дельтаплани тощо; шкода: сильний вітер ламає дерева, руйнує будівлі, піднімає пилові бурі). Закріплювати уміння дітей порівнювати відмінні особливості осіннього і літнього вітрів. Вчити помічати, що стан повітря залежить від часу доби, пори року, діяльності людини.

Стан неба. Під час спостережень продовжувати формувати у дітей уявлення про стан неба: на початку осені прозоре, блакитне, по ньому плывуть легкі купчасті хмарки; ближче до зими небо вкривається сірими важкими хмарами.

Опади. Формувати у дітей початкові знання про грози — дощі, зливи із сильними поривами вітру, громом та блискавкою; туман — дрібні краплини води, що зависли у повітрі; приморозки. Продовжувати формувати уявлення про осінні зміни погоди: ранньої осені бувають грози; пізньої — дощ іде довго, краплини дрібні; восени над землею вранці стеляться тумани; починаються приморозки; у другій половині осені випадає дощ зі снігом, сніг.

Рослини. Під час спостережень, екскурсій та праці на природі продовжувати формувати уявлення про рослини: їх частини, розмаїття, середовище існування. Дати уявлення про дикорослі (подорожник, кульбаба, лопух, кропива, грицики), культурні (жоржини, айстри, чорнобривці, іриси, морква, помідори, капуста, петрушка, редиска), кімнатні, які не мають яскраво виражених ознак відмінності та подібності (герань, бегонія), та ті, які вирізняються формою, кольором, величиною стебла, листя, квітів (колеус, плющ, кімнатний виноград), лікарські рослини (кропива, лопух, грицики, подорожник). Ознайомити дітей з особливостями розповсюдження рослин (насіння лопуха мають гачечки, клена — крильця, кульбаби — парашутики). Закріпити уявлення про те, з чого виростає рослина, для чого рослині коріння, листки; однорічні (трав'янисті рослини, які живуть упродовж одного року) та багаторічні рослини (живуть багато років); чим корисні для нас овочі й фрукти, чому їх слід мити перед споживанням.

Продовжувати навчати розпізнавати дерева за формою листя (каштан, тополя, дуб, біла акація), характерними ознаками плодів (клен, липа, каштан, дуб). Підвести дітей до розуміння того, що для росту й розвитку рослини потребують різних умов, наприклад: одні потребують багато світла, інші — менше. Закріпити правила поведінки серед природи.

Ознайомити зі змінами, що сталися в житті рослин восени: на початку осені сади, сквери, парки ще зелені, починає жовтіти листя.

Згодом листя дерев забарвлюється в різні кольори: у світло-жовтий — клена, берези; у червоний — вишні, горобини; у пурпур та багрянець — черемхи. У більшості рослин восени досягають плоди. З'ясувати, чому в листопаді дерева і кущі скидають листя, багато трав'янистих рослин засихає, морозостійкі рослини квітнуть. Восени сонце ходить низько, його проміння мало зігріває землю. Дні стають коротшими. З кожним днем рослини одержують все менше світла і тепла. Вони перестають рости, скидають листя і розсівають своє насіння. Багато трав засихає, і тільки морозостійкі рослини зимують під снігом зеленими.

Ознайомити дітей з охороною рослин восени. Залучати до посильної праці на природі: збору врожаю, збирання насіння квітів, згрібання листя, влаштування компостної ями з опалого листя.

Гриби. Дати знання про те, що гриби є санітарами довкілля. Вони перетворюють рештки відмерлих рослин і тварин на поживні речовини. Гриби бувають їстівними й

отруйними. Їстівні гриби — корисний продукт харчування (білі гриби (боровики), лисички, опеньки, масляки). Отруйними є мухомор, біда поганка. Проте для лісових мешканців вони є ліками.

Тварини. Продовжувати формувати у дітей уявлення про тварин: комах, риб, птахів, звірів. Учити розпізнавати тварин за їхніми зовнішніми ознаками (величина, форма, чим вкрите тіло, якого кольору покрив тощо). Підвести дітей до розуміння того, що тварини, які живуть поряд з людиною, — свійські; ті, що самі собі здобувають їжу, — дикі; птахи, які залишаються на зиму, — зимуючі; ті, що відлітають, — перелітні. Формувати знання про перелітних птахів (птахи, які не знаходять узимку їжі — дикі гуси, стрижі, ластівки, шпаки, — збираються у зграї і відлітають у вирій) та зимуючих (птахи, що не відлітають — сороки, синиці, ворони, галки, — натомість перелітають ближче до житла людей, де можна знайти корм).

Продовжувати ознайомлення дітей зі змінами, що сталися у житті тварин восени: наприкінці вересня відлітає у вирій більшість пташок; такі комахи, як кропив'янка, лимонниця, сонечко знаходять собі місце під корою дерев, у щілинах парканів і там зимують, комарі найчастіше зимують у старих темних приміщеннях, підвалах, погребках; у звірів відростає густа, пухнаста шерсть, змінюється її забарвлення, деякі тварини готуються до зими, заготовляючи корм; осіннє похолодання викликає линяння свійських та диких тварин. Ознайомити дітей з охороною тварин восени.

Зима. Продовжувати навчати дітей описувати погоду зимового дня (як світить сонце — тепло чи холодно? який вітер? яке небо? чи є опади? які вони?).

Сонце. Продовжувати в ході щоденних спостережень формувати уявлення про рух сонця по небу та його вплив на природу. Вчити помічати, що взимку сонце ходить низько, тому знизилася температура повітря, дні стали короткі, ночі довгі. Після новорічного свята дні довшають, більше сонячного світла ллється на землю. Наприкінці зими дедалі частіше на небі з'являється сонце. Воно піднімається вище, посиляє більше тепла, з'являються бурульки й проталини.

Вітер. Продовжувати вчити дітей помічати характерні особливості вітру: взимку дуже холодний.

Небо. Часто вкривається темними хмарами.

Опади. На землю падає сніг. У морозний сонячний день сніг рипить під ногами, виблискує, під час відлиги стає мокрим, гарно ліпиться.

Вода. Водойми вкрилися кригою.

Ґрунт. Земля замерзла.

Рослини. Взимку ріст рослин сповільнюється, вони перебувають у спокої. Листяні рослини, такі як каштан, липа, береза, осика, верба, горобина, біла акація, бузок, шипшина, смородина, скинули листя, на гілках залишилися тільки бруньки. На ялинах, соснах (хвойних рослинах) залишилися листочки-хвоїнки.

Стебла більшості трав'янистих рослин на зиму засихають. Але їх насінинки (спориш, суріпа, волошки), кореневища (ірис, конвалія, мати-й-мачуха, полин), цибулини (лілія, тюльпан, нарцис, гусяча цибулька, пролісок) зимують під снігом. А деякі трав'янисті рослини (братки, кульбаба, грицики) взимку зберігаються зеленими. Під снігом рослинам тепло. У другій половині зими закінчується період спокою у дерев і кущів, починається сокорух.

Навчати дітей розпізнавати дерева, кущі за характерними ознаками (кора, плоди, розташування гілок). Продовжувати формувати уявлення про кімнатні рослини

(герань, бегонія, колеус, плющ). Формувати навички догляду за ними, вміння самостійно визначати потребу рослин у поливі, спущенні землі.

Тварини. Усю довгу зиму сплять мухи, сонечка, мурашки, кропив'янки, ящірки, їжаки, кажани і навіть бурі ведмеді. Не видно стрижив, ластівок, шпаків. Вони повернуться до нас, коли настане весна. Сороки, ворони, горобці, синиці не залишають нас, вони тільки переселяються з лісів і полів ближче до людських осель. У мороз і хуртовину птахи замовкають, настовбурчують пір'я, ховаються в затишні місця. У пошуках їжі вдень і вночі нишпорять лисиці, зайці, полюють вовки.

Продовжувати формувати уявлення про диких і свійських тварин, про умови, в яких вони живуть, як пристосувалися до цих умов (риба плаває, птах літає тощо). Закріплювати знання про охорону диких тварин. Навчати дітей порівнювати тварин за суттєвими ознаками.

Весна

Сонце. Спостерігати, як сонце піднімається на небосхилі дедалі вище, світить яскравіше, більше тепла посилає на землю. Температура повітря поступово підвищується.

Стан неба. Звертати увагу дітей на те, що навесні небо набуває яскравого синього кольору. По ньому пливуть яскраво-білі пухнасті купчасті хмарки.

Вода, ґрунт. Під час праці на ділянці показати, як земля поступово звільняється від снігу. Течуть струмки, з'являються таловини. На річках починається льодохід. Земля, зігріта сонцем, парує.

Рослини. Розширити уявлення дітей про зміни в житті рослин навесні: вони вкриваються ніжними зеленими листочками, квітують ліщина, мати-й-мачуха, пролісок, вільха, тополя, осика. Неначе зеленою россою вкриваються гілочки смородини, починає зеленіти бузок. На хвойних деревах з'являються молоді пагони. Більшість рослин лісу, парку, квітника зацвітає наприкінці весни.

Ознайомити з умовами, необхідними для розвитку рослин. Формувати уявлення про дикоростучі, культурні й кімнатні рослини; листяні й хвойні; ранньоквітучі. Учити дітей порівнювати рослини за різними ознаками. Розширювати уявлення про охорону рослин, бажання і вміння надавати їм допомогу.

Тварини. Ознайомити зі змінами, що сталися в житті тварин: прокинулися комахи, з пробудженням рослин і комах переселилися в сади і ліси зимуючі птахи; повернулися з теплих країв перелітні птахи; пробудилися тварини (ведмеді, борсуки, їжаки). Змінилося забарвлення хутра у зайців, білок. Густа, пухнаста шерсть стала рідшою.

Наприкінці зими і на початку весни у звірів народжуються малята. Дорослі звірі оберігають малят, учать їх добувати їжу. Свійських тварин доглядають люди. Щойно зазеленіють поля, дорослих тварин переганяють на пасовища. Качок випускають на ставки. Сонце і свіже повітря корисні їм.

Ознайомити з охороною диких тварин навесні. Формувати у дітей уявлення про групи тварин, навчати розпізнавати тварин за їхніми суттєвими ознаками.

Літо

Сонце. Звернути увагу дітей на те, як пригріває сонце, його проміння проникає всюди. Але вночі ґрунт, трава, листя охолоджуються, водяна пара, яка є в повітрі, осідає на них, охолоджується і перетворюється на дрібні краплинки води — росу.

Перший місяць літа — місяць найдовших днів. Сонце найвище піднімається на небосхилі. Повітря добре прогрівається, тому вечорит й ночі також теплі. Наприкінці літа, хоча і стоять жаркі дні, вночі стає дедалі холодніше. Наближається осінь.

Рослини. Пояснити, що наявність достатньої кількості тепла, вологи, світла сприяє пишному розвитку рослин. Закріпити знання про умови, необхідні для розвитку рослин. Продовжувати формувати уявлення про різноманітний світ рослин, середовище їх існування.

Гриби. Навчити розрізняти за зовнішнім виглядом отруйні (бліда поганка, мухомор) та їстівні гриби (боровик, лисичка, опеньок, маслюк, шампіньйон, глива).

Тварини. Формувати у дітей уявлення про зміни у житті тварин улітку. Систематизувати знання про те, що літо — найсприятливіша пора року для тварин. Достатньо їжі для комах, птахів, звірів. На початку літа багато птахів вигодовують пташенят. Зростають малята у звірів.

У водоймах вода тепла, зростають мальки риб. Наприкінці літа починають відлітати птахи. Продовжувати ознайомлювати дітей з характерними особливостями кожної групи тварин, ознаками їх пристосування до умов середовища, в якому живуть. Розширювати знання про охорону тварин у природі.

Життєдіяльність людини у природному довіллі. Формувати уміння дітей з природодоцільної поведінки, використання об'єктів і явищ природи як джерела естетичної, моральної, інтелектуальної насолоди (радості пізнання). Ознайомити дітей з професіями, знаряддям праці і змістом діяльності людей, що працюють у сфері природи: обробляють землю, вирощують хліб, овочі і фрукти, доглядають тварин, вивчають і здійснюють прогноз погоди, прикрашають ландшафти, охороняють природу. Формувати позитивне ставлення до представників цих професій і бажання діяти на користь природі.

Всесвіт. Формувати у дітей знання про Всесвіт як безліч зірок та інших космічних тіл — планет та їх супутників, комет, метеоритів тощо. Ознайомити дітей із Сонячною системою як частиною Всесвіту.

Формувати узагальнені знання про Сонячну систему: в центрі її знаходиться Сонце, яке є джерелом світла й тепла; навколо Сонця обертаються планети, серед яких і наша планета — Земля. Ознайомити дітей лише з тим, що планети Сонячної системи різні за розміром (є більші та менші за Землю), знаходяться від нього на різній віддалі і всі набагато менші за Сонце.

Використовуючи глобус та освітлювальний прилад, дати знання про те, що Земля робить один оберт навколо Сонця за рік, під час обертання вона по-різному освітлюється і нагрівається його променями, що спричинює зміну пір року. Місяць — супутник Землі, має форму кулі, яка завжди обернена до Землі однією стороною. Місяць освітлюється Сонцем.

За зорями і планетами можна спостерігати за допомогою спеціальних астрономічних приладів — телескопів.

ДИТИНА В СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Виховувати інтерес до логіко-математичних вправ та завдань.

Викликати радість від пізнання нового.

Вчити застосовувати домірні прийоми виявлення відношень і закономірностей між предметами та явищами у повсякденному житті.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Сенсорні еталони. Поглиблювати уявлення про сенсорні еталони: колір, форму, величину. Продовжувати вчити порівнювати предмети за кольором, формою, величиною, смаком і запахом, розрізняти властивості та якості предметів на основі знань про сенсорні еталони. Вправляти у класифікації та серіації предметів, геометричних фігур та їх сукупностей за кількісними і якісними ознаками (двома: колір і форма; трьома: колір, форма, величина), в упорядкуванні об'єктів у напрямку зростання чи зменшення (спадання) певної ознаки (колір, висота, ширина, товщина, довжина, загальна величина, форма, кількість, сила звуку, час, смак, запах тощо)

Розуміти особливості розташування предметів і об'єктів у просторі (близько, далеко, ліворуч, праворуч, всередині, під, над, біля, зверху, знизу, назад, вперед). Орієнтуватися на площині аркуша паперу, книги.

Вправляти у визначенні та встановленні часової послідовності подій, використанні слів — означень часових проявів (вчора, сьогодні, завтра, раніше, пізніше, зараз, спочатку, тепер, давно, скоро, на світанку, в сутінках, опівдні, опівночі, надвечір'я, доба, тиждень, місяць, рік).

Вміти визначати порядок та послідовність пір року, днів тижня, части доби. Встановлювати причинно-часові залежності ритмічних природних явищ. Продовжувати формувати вміння визначати тривалість секунди, хвилини, розповідати, що можна зробити за цей проміжок часу.

Формування уявлень про множину. Вправляти в об'єднанні двох груп предметів та вилученні означеної групи предметів, визначенні кількості за допомогою перелічування усіх предметів (у межах десяти). Сприяти засвоєнню понять однаково, порівну, стільки, скільки, усі, кожний, будь-який, останній та використовувати їх у мовленні. Вчити об'єднувати і вилучати частини з множини за певною ознакою (у межах десяти).

Формування уявлень про число та цифру. Продовжувати ознайомлювати з цифрами натурального ряду чисел (5–9) та 0, називати числа від 1 до 10. Вчити рахувати предмети у межах десяти (розміщення предметів хаотичне, лінійне, по колу). Продовжувати ознайомлювати із загальними властивостями чисел натурального ряду: не тільки дане, а будь-яке число можна утворити додаванням одиниці до попереднього; будь-яке число більше, ніж кожне з попередніх, і менше кожного з наступних.

Вправляти у порядковій та кількісній лічбі, лічбі в прямому і зворотному порядку. Знайомити зі складом числа у межах десяти шляхом розкладання предметних множин на дві частини. Ознайомити з українськими грошима: монетами та купюрами (1, 2, 5, 25, 50 копійок та 1, 2, 5, 10 гривень).

Додавання та віднімання. Ознайомити із задачею, її структурою (умовою та запитанням). Використовуючи сюжети найпростіших казок, різні життєві ситуації, складати задачі та приклади на додавання і віднімання: задачі-драматизації, задачі-ілюстрації, за практичними діями, за малюнками, на знаходження суми і остачі. Вправляти у вирішенні задач і прикладів на додавання та віднімання в межах десяти за допомогою цифрових карток. Формувати вміння складати та розв'язувати задачі за допомогою малюнків та практичних дій з фішками. Вправляти дітей у складанні та розв'язуванні різних типів арифметичних задач з використанням моделей монет та паперових гривень, змістом яких є придбання та продаж товарів.

Ознайомлювати із знаками «+» (плюс), «-» (мінус), «=» (дорівнює), «≠» (не дорівнює). Вчити читати приклади. Вправляти у використанні прийомів додавання та віднімання по одному.

Ознайомлення з величиною предметів. Продовжувати порівнювати предмети за висотою, шириною, товщиною, довжиною, загальною величиною. Вчити вимірювати об'єм рідких та сипких речовин за допомогою використання еталонних та інших способів вимірювання.

Продовжувати вчити будувати упорядковані послідовні ряди: найширша — вузча — ще вузча — найвузча. Вправляти у використанні в мові у різних життєвих ситуаціях слів-термінів, що означають різні параметри величини: найбільший — менший — ще менший — найменший тощо.

Ознайомлення з формою предметів. Ромб, п'ятикутник. Вчити розпізнавати геометричні фігури, їх властивості та особливості. Вправляти у класифікації та серіації геометричних фігур. Вчити видозмінювати геометричні фігури шляхом поділу на частини та складанням із частин. Вчити розуміти залежності між частинами і цілим, цілим та окремими частинами.

Орієнтування у просторі. Вчити розміщувати предмети на таблиці прямокутної форми із зображенням двох-трьох рядків і стовпчиків. Визначати розміщення предметів за двома координатами — назвою рядка і стовпчика, а також відносно іншого предмета. Продовжувати вчити орієнтуватися на площині столу, аркуші паперу, в зошиті, книзі: визначати проміжні напрямки (верхній правий кут, нижній лівий тощо), використовувати у мові терміни на позначення різних напрямків і просторових відношень між предметами. Вчити користуватися схемами, планами як моделями просторового розташування.

Орієнтування у часі. Продовжувати формувати уявлення про тиждень, усвідомлення послідовності днів тижня. Вчити називати поточний день тижня, попередній і наступний з опорою на порядкові числівники (Сьогодні четвертий день тижня — четвер).

Учити розрізняти пори року, їх послідовність, тривалість. Вправляти у називанні поточного місяця, попереднього і наступного. Навчити розрізняти та користуватися різними видами календарів та годинників. Формувати і розвивати у дітей відчуття часу при виконанні різних завдань, доручень, побутових процесів.

КОНСТРУЮВАННЯ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

🎬 Продовжувати розкривати конструктивні можливості різних матеріалів.

🎬 Вчити дітей створювати власні конструкції з урахуванням умов їхнього використання; перетворювати запропоновані зразки відповідно до заданих умов.

🎬 Формувати вміння визначати форму конструкції та її деталей за схожістю зі знайомими об'ємними та площинними геометричними фігурами, визначати відносну величину частин.

🎬 Сприяти формуванню у дітей просторового орієнтування і розвитку на цій основі конструктивної творчості.

🎬 Залучати до виконання колективних конструкцій, об'єднаних одним змістом, правильно розміщувати окремі об'єкти один відносно одного з урахуванням загального задуму.

🎬 Вчити конструювати за темою, за власним задумом.

■ Виховувати раціональне та економне ставлення до речей та матеріалів.

■ Виховувати позитивне ставлення до колективної роботи.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Конструювання з будівельного матеріалу. Вчити використовувати у конструюванні об'ємні (куб, призму, циліндр, конус) та площинні (квадрат, трикутник, прямокутник, круг) геометричні фігури. Вчити дітей самостійно аналізувати об'єкт, визначати в ньому основні частини і деталі, їх складові, з'ясовувати призначення кожної з них. Вчити враховувати просторові ознаки конструкцій, формувати вміння співвідносити розміри окремих їх частин з розмірами предметів, що зумовлюють призначення конструкції. Вчити на основі аналізу зразка знаходити окремі конструктивні рішення. Формувати у дітей вміння перетворювати зразок відповідно до заданих умов (створювати задуми конструкції відповідно до конкретних умов, аналізувати ці умови і на основі аналізу будувати й контролювати власну практичну діяльність). Вчити дітей створювати задум конструкції з урахуванням кількох умов, виражених вербально та предметно. Вчити конструювати за моделлю. Формувати вміння самостійно добирати будівельний матеріал відповідно до задуму. Вчити дітей споруджувати різні будівлі, об'єднані спільним змістом. Вчити планувати спільну діяльність, колективно створювати задуми побудов і реалізувати їх. Сприяти формуванню у дітей просторового орієнтування і розвитку на цій основі конструктивної творчості.

Орієнтовна тематика завдань: мости через річку (співвіднесення довжини моста із шириною річки); одно- та багатоповерхові будинки з різною кількістю під'їздів, різноманітними балконами; колективні роботи: житловий масив, місто, місто біля річки; різні види суден, автомобілів, гаражів на різну кількість машин.

Конструювання з деталей конструкторів. Продовжувати знайомити дітей з різними видами конструкторів: "LEGO", "LEGO DUPLO", "LEGO DACTA", «Тектон», «Квадро». Вчити закріплювати деталі за допомогою шипів, штифтів, гайок, гвинтів. Вчити конструювати різні моделі за малюнком, умовами, власним задумом, розширювати тематику конструкцій.

Конструювання з паперу і картону. Розвивати інтерес до самостійного вивчення особливостей паперу і картону. Продовжувати вчити дітей враховувати властивості паперу і картону під час створення іграшок. Вчити передавати характерні особливості форми, розміру, пропорцій виробів, співвідношення їхніх частин. Розвивати відчуття кольору, лінії, форми, композиції. Заохочувати прикрашати вироби аплікацією, посилюючи їх образну та емоційну виразність. Вчити добирати декор об'ємних виробів відповідно до їх задуму та призначення. Виховувати вміння виконувати роботу в певній послідовності. Формувати вміння планувати діяльність з урахуванням спільної для всіх мети. Вчити дітей створювати власні конструкції з урахуванням умов їхнього використання; перетворювати запропоновані зразки відповідно до заданих умов. Використовувати прийоми, які спираються на уявлення та уяву дітей. Вчити дітей аналізувати створені ними вироби і на цій основі формувати уявлення про багатофункціональність використаних способів конструювання. Вчити поєднувати в одній конструкції площинні та об'ємні елементи. Заохочувати створювати різні варіанти одних і тих самих образів з метою формування у дітей вміння самостійно використовувати засвоєні способи конструювання для створення нових, складніших конструкцій. Вчити виготовляти з картону та напівкартону деталі об'ємних виробів:

конуси (високий та низький), циліндри; видозмінювати геометричні основи, доповнюючи їх додатковими деталями. Вчити виготовляти об'ємні іграшки з основної викрійки складанням, надрізанням та склеюванням квадрата, поділеного на шістнадцять рівних частин.

Продовжувати вчити дітей створенню основ для виготовлення виробів у техніці оригамі.

Орієнтовна тематика завдань: «Медуза» (з низького конусу), «Шапочка для ляльки» (з низького та високого конусів); «Цукерка» (з циліндрів), «Хлопавка», «Метелик», «Гриб», «Миша», «Білочка», «Зайчик», «Ведмедик», «Лялька», «Паровоз» (з конусів та циліндрів); коробочки, кубики, будиночки, транспорт, іграшкові меблі (стілець, стіл, ліжка) з паперової (картонної) викрійки; конструювання базових заготовок оригамі (трикутник, піраміда, квадрат) та доповнення їх додатковими деталями для створення образів: «Рибка скалярія», «Сова», «Пінгвін», «Метелик», «Синичка», «Скляночка», «Лілія», «Тюльпан», «Букет квітів», «Цуценя», «Котик».

Конструювання з природного матеріалу. Розвивати вміння передавати красу природи в художніх образах. Підтримувати інтерес до вивчення особливостей різних видів природного матеріалу. Вчити дітей бачити у формах природного матеріалу схожість з предметами оточуючого світу, знаходити способи художнього втілення образів. Заохочувати дітей до використання основних способів і прийомів створення образу. Вчити застосовувати різні способи з'єднання частин виробу. Вчити добирати додаткові деталі для підкреслення образної характеристики предмета. Формувати у дітей вміння створювати образи з урахуванням загального сюжету, що деталізує і збагачує образ, та специфіки природного матеріалу. Спонукаати дітей до виготовлення кількох варіантів одного образу (заміна деталей чи природного матеріалу). Вчити дітей використовувати різні способи з'єднання частин виробу, дотримуючись техніки безпеки. Формувати у дітей вміння враховувати при створенні виробів не лише форму природного матеріалу, але й колір та фактуру.

Орієнтовна тематика завдань: «Будиночок», «Колобок» (з декоративних гарбузів), «Миша», «Пташка», «Казковий птах», «Жабка», «Віслучок», «Герої улюблених мультфільмів»; сюжетні композиції: «Сім'я їжачків», «Птахи», «Рибки».

Конструювання з викидних матеріалів. Навчати застосовувати конструкції та форми предметів, які були у вжитку і втратили своє побутове призначення, для створення нових предметів. Розвивати вміння оцінювати естетичні характеристики предметів. Заохочувати дітей до створення конструкцій за власним задумом, враховуючи специфіку викидних матеріалів. Формувати вміння поєднувати готові форми без їхньої зміни, добираючи необхідні деталі. Вчити комбінувати різні матеріали, змінювати готові форми. Вчити дітей самостійно обирати матеріал для роботи й обґрунтовувати раціональність вибору з урахуванням особливостей та можливостей заміни цього матеріалу, способів виготовлення виробів та деталей оформлення.

Орієнтовна тематика завдань: іграшкові меблі (диван, шафи, ліжка, телевізор з підставкою, стіл, стілець, крісло); транспорт; фігурки людей та тварин; сюжетні композиції: «Будинок і меблі для ляльки», «Міський транспорт», «Домашні тварини», «Лісові звірята», «Зоопарк», «Ферма».

ДИТИНА У СВІТІ КУЛЬТУРИ

Образотворча майстерня

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

■ Створювати емоційно позитивну творчу атмосферу на заняттях з образотворчого мистецтва.

■ Формувати у дітей знання про твори живопису.

■ Стимулювати самостійну художню діяльність дітей.

■ Формувати уміння естетично оцінювати власну образотворчу діяльність.

■ Формувати естетичне ставлення до творів образотворчого мистецтва.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Малювання. Продовжувати навчати дітей доцільно використовувати різноманітні засоби образотворчої діяльності залежно від бажаного результату. Розширювати уявлення про кольоровий спектр, значення кольору для передачі фактури, настрою, оригінальності зображення. Вчити поєднувати різні техніки малювання. Вчити малюванню з натури (на пленері), за уявою. Вчити використовувати силуети різних зображень для обведення пензликами різних номерів (№ 1, 2, 3).

Навчати технікам зафарбовування, створення тла. Вчити елементам декорування предметів, використовуючи українські народні регіональні традиції та сучасні підходи, що застосовуються у декоративно-ужитковому мистецтві. Стимулювати дитячу ініціативність, бажання домовлятися, ділитися творчим задумом, узгоджувати дії під час виконання колективних робіт.

Орієнтовна тематика завдань: «Спогади про літо», «Країна фарб», «Барвистий килим осені», «Декорування дощечки», «Сльози осені», «Відлітають журавлі...», «Кришталевий передзвін», «Афіша на новорічне свято», «Пташиний карнавал», «Майстерня українського народного розпису», «Запрошення на українські вечорниці», «Афіша на свято Стрітіння», «Запрошення на Масляну», «Тендітні підсніжники», «Портрет мами», «Рамочка для картини», «Писанка», «Великодня листівка», «Заквітчана земля», «Моє місто — мій дім», «Рушник на щастя», «Зоряне небо», «Оживи казку», «Малюнки на асфальті», «Сестрички-полунички», «Наша грядка», «Наш садочок», «Літній дощик».

Аплікація. Продовжувати навчати правильно користуватися ножицями, використовувати раціональні прийоми симетричного вирізання з паперу, складеного навпіл. Навчати технікам обривання та силуетного вирізання. Навчати прийомам використання в аплікації різних предметів (засушених частин рослин, шматочків шкіри, тканин, хутра, намистинок, пайєток, пір'я). Знайомити та вправляти у техніці квілінгу.

Орієнтовна тематика завдань: «Грибочки для білочки», «Фрукти у вазі», «Запрошення на свято осені», «Казковий птах», «Золота осінь», «Новорічна листівка», декоративне панно «На гостини до Зими» (підготовка дітьми елементів для панно впродовж кількох занять, основу готує вихователь), «Подарунок для матері», «Вербові котички», «Святковий піріг», «Пасхальний кошик», «Сади цвітуть», «У бабусі на подвір'ї розкидають кури пір'я», декоративне панно «А вже красне сонечко припекло» (підготовка дітьми елементів для панно впродовж кількох занять, основу готує вихователь).

Ліплення. Формувати у дітей навички ліплення, які дають змогу більш точно передавати особливості предметів (кільцеве наліплювання, виймання глини тощо).

Навчати декоративним прийомам ліплення (оборка, гравірування, нанесення рельєфів стекою та штампиками).

Розвивати дрібну моторику, координацію рухів, посидючість. Сприяти творчій ініціативі дітей. Стимулювати задоволення дітей від результатів діяльності заохоченням, схваленням, підкресленням значущості їхніх зусиль для отримання позитивного результату.

Орієнтовна тематика завдань: «Вийшла курочка гуляти», «Семеро козенят», «Трое поросят», «Декоративна тарілочка», «Підсвічник», «Пташки в годівниці», «Кухлики», «Глечики», «Снігуронька», «Новорічний хоровод», «Зимові розваги», «Кумедні звірята», «Рамочка для фото», «Цукерниця», «Дюймовочка», «Підвіс», «Кулон», «Намісто для мами», «Прикрашаємо наш садочок» (посуд, декоративні пластини, вази, підставки для олівців, пензликів).

Ознайомлення з живописом. Пріоритетне завдання педагога — упередити у дітей байдужість та емоційну глухоту до мистецтва живопису. Знайомити дітей з картинами різних жанрів (натюрморт, пейзаж, портрет, казково-билинний). Формувати уявлення про жанри живопису. Вчити вирізняти засоби виразності: колір, колорит, перспективу, композицію. Навчати дітей елементарному мистецькому аналізу творів живопису. Давати доступні їм відомості про художників, розвивати креативність мислення, стимулювати бажання самостійно сприймати та невимушено, вільно, нешаблонно оцінювати твори мистецтва. Навчати дітей чуттєвому сприйманню. Стимулювати осмислення дітьми художнього образу, виявленням якого є естетичні судження. Формувати естетичне ставлення до творів живопису зокрема та до мистецтва в цілому.

Картини:

— натюрморт: К. Білокур «Жоржини», «Квіти і виноград», «Сніданок», «Натюрморт з хлібом», «Квіти за тином», «Богданівські яблука», «Кавун. Морква. Квіти»; О. Шовкуненко «Букет троянд»; «Натюрморт з глечиком і персиками»;

— пейзаж: С. Жуковський «Осінь. Веранда»; В. Ван Гог «Осіній пейзаж з чотирма деревами»; О. Шовкуненко «Золота осінь»; С. Шишко «Дніпро восени», «Ранок у лісі», «Весна», «Зима»; М. Глуценко «Перший сніг», «Морозний день», «Повінь», «Весна в Карпатах»; І. Грабар «Лютнева блакить»; А. Куїнджі «Рання весна», «Вечір на Україні», «Місячна ніч над Дніпром», «Веселка»; П. Суходольський «Весняний пейзаж із заходом сонця»; І. Айвазовський «Чорне море», «Буря», «Дев'ятий вал»;

— казково-билинний жанр: В. Васнецов «Іван Царевич на Сірому Вовкові», «Килим-літак», «Снігуронька», «Три царівни підземного царства», «Баба-Яга», «Царівна-жаба», «Коцій безсмертний»; М. Врубель «Царівна Лебідь»;

— портрет: В. Маковський «Пастушки», «Портрет української дівчини»; І. Труш «Портрет Катерини Грушевської»; М. Пимоненко «Квіткарка», «Різдвяне ворожіння», «Великдень»; О. Мурашко «Дівчина в червоному капелюшку»; В. Боровиковський «Портрет Лопухіної»; Т. Шевченко «Автопортрет»; І. Рєпін «Портрет Надії Рєпіної»; В. Серов «Дівчинка з персиками»; М. Врубель «Дівчинка на тлі персидського килима».

Музичний калейдоскоп

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

Продовжувати розвивати естетичне сприйняття та інтерес до музики.

Формувати музичну культуру через знайомство з творчістю композиторів різних країн та епох, класичною, сучасною, народною, національною музикою.

🎵 Розширювати уявлення про музичні жанри та музичний тезаурус.

🎵 Продовжувати розвивати у дітей основні музичні здібності (емоційний відгук на музику; ритмічний, звуковисотний, тембровий та динамічний слух; музичну пам'ять; музичне мислення).

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Слухання музики. Вчити дітей розрізняти звучання музичних інструментів різних груп (клавійних, струнних, духових, ударних).

Розвивати музичну пам'ять дітей через впізнавання музики за її вступом або закінченням, формувати вміння визначати назву твору та його композитора; розвивати здібності свідомо сприймати образний зміст музичного твору та визначати його словами (сумний, мрійливий, спокійний; веселий, радісний, святковий). Вчити дітей виокремлювати засоби музичної виразності (темп, динаміку, регістр); розвивати вміння порівнювати характер спільних за жанром або однакових за назвою музичних творів; формувати вміння порівнювати характер музики із змістом наочності (ілюстрації, картинки), через засоби виразності або через застосування репродукцій картин проілюструвати незнайомі явища та певні художні образи.

Співи. Закріплювати навички співу природним голосом, формувати вміння співати легким звуком, без напруження; слідкувати за правильним диханням перед початком пісні та між музичними фразами; точно відтворювати пунктирний ритм пісні; вчити співати інтонаційно чисто в діапазоні до1 (ре1) — до2 (ре2). Формувати вміння точно по-падати на перший звук мелодії пісні після вступу, вчасно починати та закінчувати пісню; вчити співати виразно, прискорюючи та уповільнюючи темп, посилюючи та послаблюючи звучання; формувати у дітей навички усвідомленого відтворення характеру та змісту пісні, відчуваючи при цьому її жанрову основу; вчити співати хором, невеликими групами, розвивати навички сольного співу під музичний супровід та без нього.

Музично-ритмічна діяльність. Розвивати відчуття ритму, вміння рухатися виразно відповідно до змін характеру музики та її емоційно-образного змісту. Вчити дітей в музично-руховій діяльності самостійно визначати зміни темпу, регістру, динаміки звучання, музичних частин або фраз, а також реагувати на початок та закінчення музики, передавати в рухах метричну пульсацію та ритмічний малюнок. Допомогати дітям вільно орієнтуватись у просторі (перешиковуватись із шеренги в коло, з кола в пари тощо), відстежувати відстань між парами, сприяти формуванню навичок виконання танцювальних рухів (підскоки з ноги на ногу, прямий та боковий галоп, приставний крок з присіданням, присідання з виставленням ноги вперед тощо).

Гра на дитячих музичних інструментах. Вчити дітей виконувати прості мелодії на металофоні індивідуально або невеликими групами, дотримуючись загальної динаміки та темпу; передавати метричну пульсацію та нескладний ритмічний малюнок на ударних та шумових інструментах. Формувати вміння грати ритмічно та виразно в ансамблі, відповідно до характеру музичного твору.

Орієнтовний музичний репертуар:

— слухання музики: «Марш» (з опери «Любов до трьох апельсинів»), муз. С. Прокоф'єва; «Марш» (з балету «Лускунчик»), муз. П. Чайковського; «Старовинний марш», муз. М. Скорульського; «Рондо-марш», муз. Д. Кабалевського; «Коли скова», муз. М. Римського-Корсакова; «Колискова», муз. Л. Ревуцького; «Колискова», муз. С.

Шевченка; «Вальс», муз. Е. Гріга; «Вальс квітів», муз. Д. Шостаковича; «Повільний вальс», муз. Д. Кабалевського; «Жарт», муз. Й. Баха; «Клоуни», муз. Д. Кабалевського; «Гумореска», муз. А. Дворжака; «Гумореска», муз. В. Ко сенка; «Полька», муз. Д. Львова-Компанійця; «Полька», муз. С. Рах манінова; «Дитяча полька», муз. М. Глінки; «Гопак», укр. нар. танець; «Козачок», муз. В. Кирейка; «Гопак» (фрагм. з опери «Сорочинський ярмарок»), муз. М. Мусоргського; «Сумна пісенька», муз. О. Гречанінова; «Сумна історія», муз. Д. Кабалевського; цикл «У зоопарку»: «Зебра», «Мавпочки», «Ведмідь», «Зайчики», муз. Т. Шутенко; «Качка з каченятами», «Слон», «Поні», муз. Т. Шутенко; «Черепашка», «Білочка», «Лисиця», муз. М. Степаненка; «Казочка», муз. С. Прокоф'єва; «Вечірня казка», муз. А. Хачатуряна;

■ наочний матеріал до слухання музики: «Марш дерев'яних солдатиків», Д. Остин; «Стійкий олов'яний солдатик», Д. Пейшенс; «Колискова», О. Середина (Котляр); «Вальс на балі Мабіллль», Ф. Ж. Ліндер; «Клоун з парасолькою», А. Колоколов; «Буковинський танець», А. Хомчик;

— співи:

■ співаночки: «Вода, вода холодна», укр. нар. примовка; «Гриби», укр. нар. примовка; «Ковалі», укр. нар. примовка; «Бобер», укр. нар. примовка; «На зеленому горбочку», укр. нар. примовка; «Добрий вечір, щедрий вечір», укр. нар. щедрівка; «Коляд, коляд, колядниця», укр. нар. колядка;

■ пісні: «Врожайна», укр. нар. мелодія, гарм. А. Філіпенка, сл. Н. Кукловської; «Ой, на горі жита много», укр. нар. пісня; «Яблучка», муз. Т. Шутенка, сл. Л. Реви; «Неслухняний гусак», муз. І. Островершого, сл. Т. Артем'євої; «Осінь», муз. М. Ведмедері, сл. Г. Федун; «Кленові листочки», муз. і сл. Н. Грановської; «Листопад», муз. М. Ведмедері, сл. Л. Руденко; «Останні листочки», муз. М. Ведмедері, сл. Г. Федун; «Перший сніг», муз. Г. Гембери, сл. В. Чорної; «Святий Миколай», муз. і сл. Р. Пападинець; «Зимонька», муз. К. Мяскова, сл. Г. Бойка; «Білесенькі сніжиночки», муз. В. Верховинця, сл. М. Вороного; «Дід Мороз», муз. І. Островського, сл. М. Підгірянки; «Наша ялинка», муз. В. Таловирі, сл. Г. Бойка; «Віхола-метелиця», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної; «Святкують Новий рік звірята», муз. В. Качана, сл. О. Качан; «Гарне свято», муз. І. Островершого, сл. В. Кленца; «Веснянка», муз. В. Таловирі, сл. К. Перелісної; «Весняний вальс», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної; «Все в мамі красиве», муз. В. Стеценка, сл. М. Турківського; «Мамина пісня», муз. О. Швеця, сл. М. Підгірянки; «Пісенька про бабусю», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної; «Мама й тато», муз. і сл. Н. Май; «Писанка», муз. М. Ведмедері, сл. Н. Гуменюк; «Христос Воскрес!», муз. О. Зозулі, сл. К. Перелісної; «Хочу коника», муз. О. Швеця, сл. А. М'ястківського; «Суперечка», муз. І. Островершого, сл. Т. Артем'євої; «Сонечко», муз. Ю. Рожавської, сл. Л. Реви; «Гарна наша Україна», укр. нар. пісня, обр. С. Файнтуха; «Рідний край», муз. І. Кишка, сл. П. Голубничого; «Будем козаками», муз. В. Ізотова, сл. А. Загрудного; «Наш садок», муз. Н. Лебедевої, сл. Г. Таргоній; «Дитячий садок», муз. і сл. В. Лисенка;

— музично-ритмічна діяльність:

■ вправи: «Марш», муз. М. Богословського, Д. Дешевова; «Маленький марш», «Передавання хусточки» («Мелодія»), «Вправа з м'ячами», «Вправа з уявним м'ячем», муз. Т. Ломової; «Бадьора хода» («Бадьорою ходю крізь ліс...»), муз. М. Чембержі; «Пружинка» («Етюд»), муз. О. Гнесіної; «Крок та біг», муз. Ф. Надененко; «Відійди — підійди», чеська нар. мелодія; «Вправа зі стрічками», укр. нар. мелодія, обр. Р.

Рустамова; «Знайди своє місце в колоні», муз. Ю. Шишакова; «Звуження та розширення кола», муз. Ф. Шуберта; «Хлопчики та дівчата», англ. нар. мелодія, обр. Л. Вишкарьова; «Перемінний крок», рос. нар. мелодія; «Галоп», муз. Ф. Шуберта; «Вертушки», укр. нар. мелодія, обр. Я. Степового;

■ музичні ігри: «Світлофор» («Машини»), муз. Ю. Чічкова; «Марш», муз. М. Богословського; «Не випустимо», муз. Т. Ломової; «Знайди собі пару», латв. нар. мелодія, обр. Т. Попатенко; «Кіт та миші», муз. Т. Ломової; «Веселі танцюристи», укр. нар. мелодія; «Оркестр», укр. нар. мелодія, обр. В. Полевого; «Гра з бубном», муз. М. Красєва; «Гра петрушок», муз. Т. Вількорейської; «Відважні вершники», муз. В. Вітліна; «Вершники» («Гра»), муз. В. Вітліна; «Будь спритним!», муз. М. Ладухіна; «Гра з хусточкою», укр. нар. мелодія, обр. Л. Ревуцького; «Кіт Васько», муз. Г. Лобачова, сл. Н. Френкель;

■ танці: «Дружні пари» («Полька»), муз. Й. Штрауса; «Танок з іграшками», муз. Р. Равін; «Танок намистинок», муз. М. Черьомухіна; «Танок Снігуроньки та сніжинок», муз. Р. Глієра; «Танок гномів», муз. Ф. Черчеля; «Ой, минула вже зима», укр. нар. пісня, обр. І. Кишка; «Танок-запрошення», рос. нар. мелодія; «Веселі діти», литов. нар. мелодія, обр. В. Агафоннікова; «Полька», муз. Л. Лядової; «Танцюйте, як я!», муз. В. Золотарьова; «Вишивання», чеська нар. пісня, обр. Ан. Александрова; «Український танок», укр. нар. мелодія;

— гра на дитячих музичних інструментах: «Дрібушечки», укр. нар. примовка, обр. Я. Степового; «Іди, іди, дощику», укр. нар. примовка, обр. Я. Степового; «Щедрик, щедрик, щедрівочка», укр. нар. щедрівка; «Коляд, коляд, колядниця», укр. нар. колядка; «Ой, дзвони дзвонять», укр. нар. пісня, обр. Я. Степового; «Іди, іди, дід», укр. нар. пісня, обр. Я. Степового; «Вийди, вийди, сонечко», укр. нар. пісня, обр. Л. Ревуцького; «Ластівочка», укр. нар. пісня, гарм. Ю. Михайленка.

Театральна мозаїка

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

■ Продовжувати залучати дітей до пізнання елементарних основ театрознавства та сценографії, закріплювати знання театральної термінології (складові приміщення театру та структурні частини вистави, види ширм, назви театральних ляльок та їх елементів тощо).

■ Навчити прийомам виготовлення ширм та театральних ляльок, створення аквагриму, підбору світлового та звукового супроводу до театральної постановки чи театралізованої гри, виготовлення декорацій та одягу акторів.

■ Закріпити знання форм літературних творів, що театралізуються (казка, вірш, оповідання).

■ Продовжувати формувати вміння емоційно сприймати та відгукуватися на театральні вистави й інсценівки у виконанні дорослих (оцінювати вчинки героїв, описувати риси їхнього характеру, особливості передачі образів театральних персонажів).

■ Спонукаати до налагодження стосунків із партнерами по грі чи сцені (допомагати одне одному, вступати у діалог, помічати та називати акторські чи режисерські уміння одне одного).

■ Стимулювати прагнення дітей до самореалізації у режисерському задумі чи акторській імпровізації.

■ Заохочувати внесення авторських творчих фрагментів чи неочікуваних сюжетних поворотів у знайомий сценарій.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Продовжувати організовувати походи дітей з батьками у драматичні та лялькові театри, влаштовувати зустрічі із митцями театру. Заохочувати до аналізу змісту вистави, у якій дитина бере пасивну чи активну участь (сценічне мовлення та сценічний рух акторів, декорації, музичний супровід, атрибути, грим, особливості ляльководіння тощо).

Залучати дітей до участі у системі вправ та етюдів на формування акторських та режисерських умінь (жести, міміка, інтонація, сценічний рух, сценічне мовлення, ляльководіння, сценографія, перетворення художнього твору на сценарій, розподіл ролей, добір музичного супроводу тощо).

Заохочувати організацію дітьми театралізованих ігор та лялькових вистав за участю дорослих та без їх участі (вихователь може виступати у ролі читця). Спонукаати дітей до відтворення літературних текстів напам'ять у процесі театралізованих ігор та сценічних театральних постановок.

Продовжувати ознайомлювати дітей з різними видами лялькових театрів: настільним театром (театр іграшок із тканини, пластмаси тощо; театр іграшок із природного та викидного матеріалу; театр на олівцях, на воді; театр ложок, коробок, кухлів, масок); театром картинок (театр картинок на картонній основі, фото- та двосторонніх картинок, театр одного малюнка, театр слайд-шоу), стендовим (стенд-книжка, книжка-забава, театр на липучках, на магнітах, на прищіпках, на фартуху, театр трансформаток, театр у коробці, на дереві, тіньовий театр та театр-панорама) та іграми-драматизаціями (власне драматизація та ігри-драматизації з ляльками: театр надувних кульок, театр-пуф, театр смикунчиків, кулачковий, тапок, тупотушок, на пружинках, бі-ба-бо, тростинних ляльок, пальчиковий, лег-плеєрс, рукавичковий, ляльок-велетнів, ліхтариків та парасольок, шарфіків, маріонеток).

Орієнтовна тематика показу театральних інсценівок дітьми (інколи з допомогою та участю вихователя):

— настільний театр іграшок: «Риби» (Л. Полтава), театр на воді; «Ще зі вчора їжачиха...» (Р. Скиба), «Казочка про Зайчикову знахідку» (І. Андрусак), «Солом'яний бичок» (українська народна казка), «Сміхота» (І. Андрусак), «Улянка у лісі» (Н. Сиротич), театр з природного та викидного матеріалу, на вибір вихователя;

— театр картинок: «Як зима помирила горобця і синичку» (А. Кох), «Як Ведмежатко Новий рік зустрічало» (О. Новик), театр фотокартинок; «Пан Перевертас» (С. Пантюк), «Сонце, сонечко та соняшник» (І. Прокопенко), театр двосторонніх картинок; «Олівець-малювець» (Н. Забіла), «У лісі намальованім» (Л. Вербицька), театр

одного малюнка; «Хочу літати» (А. Костецький), театр слайд-шоу;

— стендовий театр: «Осінні танці» (К. Перелісна), «Казка про Ведмедика Непосидька» (О. Заміховська), тіньовий театр; «Чорне море й синій кит» (О. Кротюк), «Подарунки» (М. Качмар), «Великдень» (Р. Завадович), панорама; «Хлопчик і сніжинка» (В. Сухомлинський), «Малюнок» (А. Царук), театр на липучках; «Киця-Миця і Крілик-Трілик» (Марійка Підгірняка), «Малюнок» (А. Царук), театр на прищіпках.

— ігри-драматизації з ляльками: «Лісова стежка» (Г. Усач), театр ліхтариків; «Павучок — рудий бочок» (І. Жиленко), театр лег-плеєрс; «Півник і двоє мишенят» (укр. нар. казка), театр смикунчиків; «Калачі» (Д. Павличко), «Мрія» (М. Качмар), «Буквар» (Г. Чубач), «Десять жовтих гусенят» (С. Ісмайлова), театр бі-ба-бо; «Слоняча коліскова» (Р. Скиба), театр шарфіків; «Борсучок, який умів малювати» (Л. Куліш-Зіньків), театр маріонеток або парасольок; «Казочка про хлопчика та янгола» (А. М'ястківський), театр іграшок-тупотушок;

— власне драматизація: «Летюча миша» (нар. казка за переказом О. Заміховської), «Смачний хлібець» (І. Блажкевич), «Десять робітників» (М. Коцюбинський), «Пригоди парасольки» (Н. Зубрицька), «Хатка для пташок» (І. Боднарчук), «Святий Миколай іде» (А. Лотоцький), «Мрія Безпритулька» (О. Погребняк), «Про ледачу дівчину» (укр. нар. казка), «Балакухи» (К. Демченко), «Розмова про сонце» (М. Підгірянка), «Чому у сонечка подвійні крильця?» (А. Кох), «Овечка та кульбабки» (О. Скляренко), «Равлик і море» (М. Фляк), «Як дракончик Юрась врятував ліс від бракон'єра» (Г. Осадко), «Про повітряну кульку» (А. Кох).

Літературна скринька

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

■ Продовжувати ознайомлення з фольклорними та авторськими творами різних жанрів та тематики як української, так і світової літератур; творами письменників-класиків, сучасних українських письменників.

■ Продовжувати ознайомлення з дитячою книгою, формування «читацької грамотності».

■ Вчити уважно слухати, усвідомлювати ідею та зміст складніших за обсягом художніх творів різних жанрів (казка, оповідання, вірш, байка) української та зарубіжної літератури для дітей; запам'ятовувати і пригадувати жанр, назву та автора художнього твору (за фрагментами, ілюстраціями, описом героїв).

■ Ознайомити дітей з байкою, учити розуміти її мораль.

■ Учити впізнавати та визначати жанр твору на слух: казка, вірш, оповідання, байка; здійснювати елементарний аналіз літературно-художньої структури художнього твору.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Продовжувати ознайомлювати дітей з новими чарівними (фантастичними), соціально-побутовими, народними та авторськими казками, веснянками, легендами. Учити відповідати на запитання за змістом казок, самостійно розповідати у вільний час знайомі казки; висловлювати своє ставлення до героїв казок, оцінювати їхні вчинки; впізнавати назву казки за описом героїв, ілюстраціями та фрагментами з тексту казки; самостійно виділяти зачин і кінцівку, знаходити повтори, називати фантастичні події, чарівні предмети тощо. Залучати до читання віршів, байок за ролями, вивчення напам'ять кількох казкових зачинів, кінцівок.

Знайомити з творами українських класиків літератури для дітей та сучасних письменників. Ознайомити з портретами, біографією (в доступній формі) відомих українських письменників (Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка). Учити впізнавати їх на портретах, пригадувати назви їхніх творів.

Продовжувати ознайомлення дітей з приказками та прислів'ями, вчити розуміти і пояснювати їх прихований зміст, під час спілкування використовувати їх. Ознайомити з лічилками, їх призначенням.

Вчити здійснювати елементарний аналіз художніх творів: знаходити, розуміти засоби виразності (порівняння, епітети, повтори, образні художньо-поетичні вирази, зачини, кінцівки) і спонукати до їх використання у власному мовленні.

Вчити дітей брати участь у різних видах бесід за змістом художніх творів (морально-оцінювального характеру, за запитанням автора твору, у зв'язку із прочитаним, на з'ясування розуміння жанру, засобів художньої виразності; узагальнювальні бесіди, бесіди за творчістю одного письменника, етичні бесіди). Вчити свідомо аналізувати поведінку героїв художніх творів, висловлювати своє ставлення до них, мотивувати моральні оцінки.

На основі аналізу художніх творів формувати узагальнені уявлення про позитивні моральні якості, як-от: доброта, чесність, щедрість, чуйність, скромність, ввічливість — та негативні: злість, брехливість, жадібність, хвастливість, жорстокість, грубість. Вчити розрізняти позитивні та негативні моральні якості в конкретних ситуаціях буття, розуміти, як кожна моральна якість проявляється у поведінці. Вчити давати мотивовану моральну оцінку поведінці персонажів та власним діям, розвивати уміння робити моральний вибір.

Розвивати поетичний слух, бажання запам'ятовувати вірші, виразно читати напам'ять. Стимулювати дітей до самостійного переказу казок та оповідань, чітко зберігаючи послідовність сюжету, передаючи своє ставлення до літературних героїв. Учити виявляти творчу ініціативу, придумувати продовження і закінчення казки, розповіді.

Формувати самостійність у театральній-мовленнєвій діяльності за змістом художніх творів. Стимулювати інтерес дітей до ігор-драматизацій, показу різних видів театру, театралізованих ігор, за сюжетами художніх творів, до імпровізації — інсценування фрагментів відомих художніх творів (казок, оповідань, віршів тощо).

Залучати дітей до різних видів діяльності за змістом художньої літератури: ігрової (сюжетно-рольові ігри «Книжковий магазин», «Бібліотека»; театралізовані ігри), продуктивної (виготовлення книжок-саморобок), образотворчо-мовленнєвої (ілюстрування художніх творів з коментарем зображеного, словесне зображення персонажа, чарівного предмета тощо), трудової («лікування книжок»). Забезпечити наявність відповідного розвивального середовища (куточка книги, театального осередку).

Продовжувати виховувати інтерес до книги. Звертати увагу дітей на те, що на обкладинці вказуються прізвище автора (того, хто написав оповідання або вірш) та назва книжки (написана великими літерами). На обкладинці, як правило, є малюнок.

Привчати бережно поводитися з книжкою, виховувати бажання лагодити книжки. Привчати до чергування в куточку книги, залучати до участі у влаштуванні виставки дитячих книг. Стимулювати дитину до висловлення власного враження від прочитаного, від самої книги.

ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

 Формувати компетентність дитини шостого року життя з особливостями психофізичного розвитку відповідно до оптимальних для цього віку основних показників.

 Забезпечувати збагачення (ампліфікацію) розвитку дитини з особливими освітніми потребами в умовах використання різних видів дитячої діяльності (ліплення,

аплікації, малювання, конструювання, ручної праці, праці в побуті, а також ігор: дидактичних, рухливих, сюжетно-рольових); розвиток елементарної навчальної діяльності, пізнавальної активності.

■ Забезпечувати пізнавальний розвиток дитини з особливими освітніми потребами, який значною мірою залежить від процесів, пов'язаних з переробкою та засвоєнням інформації: концентрації уваги, сприймання і запам'ятовування.

■ Продовжувати формувати мовленнєву і комунікативну компетентність дитини з особливими освітніми потребами.

■ Формувати готовність дитини з особливими освітніми потребами до навчальної діяльності.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

Продовжувати формувати в особливої дитини уявлення про саму себе, адекватну оцінку власних можливостей і досягнень у різних видах діяльності, самостійність і незалежність.

Удосконалювати загальну і дрібну моторику, зорово-рухову координацію, наочно-образне мислення, мисленнєві операції словесно-логічного рівня; розвивати довільну увагу, опосередковане запам'ятовування, зорове орієнтування у просторі, уяву, пізнавальну активність, стимулюючи аналіз предметів, дій, оцінюючи їх результат, узагальнюючи власний та колективний досвід; формувати систему сенсорних еталонів.

Розвивати вміння концентрувати увагу і сприймання, що є основою для пізнавального розвитку дитини; формувати цілісне сприйняття і уявлення про різні предмети і явища оточуючої дійсності, адже ознайомлення з довкіллям збагачує чуттєвий досвід дитини, вчить її бути уважною до того, що її оточує: дивитися і бачити, слухати і чути, ощупувати і відчувати на дотик. Забезпечувати навчання дитини з особливостями психофізичного розвитку, використовуючи комбіновані фізичні, візуальні і словесні стимули.

Формувати позитивне емоційне ставлення до ігрової діяльності, специфічні компоненти ігрової діяльності (ігрову мотивацію, ігрову мету, ігрові дії, правила гри, контроль та оцінювання дітьми ігрових дій, досягнення уявної мети). Розвивати вміння формулювати план-задум сюжетно-рольової гри і реалізовувати його, використовувати

предмети-замінники, розгортати сюжетну гру як спільну діяльність; правильно реалізовувати відносини, закладені в ролі, для чого потрібно вчити виділяти відносини між людьми як головний зміст гри, робити їх предметом усвідомлення, вчити орієнтуватися в субординації ролей, в реалізації рольових відносин за правилами.

Удосконалювати фонематичний слух, фонематичне сприймання та фонемний аналіз. Учити розрізняти місце означеного звука в слові: на початку, у середині, в кінці; називати послідовність звуків у коротких словах — одно- і двоскладових. Розвивати вміння визначати звук на основі фонематичних уявлень (вихователь дає дві великі картини, у назвах яких є звуки, наприклад: [ж] і [ш] — жолудь і шишка, і набір картинок, назви яких також містять вказані звуки; дитина визначає, які звуки розташовані на початку слова, потім мовчки розкладає картинки під відповідними великими картинками: під картиною шишка — шапка, шашки, мишка, шина; під картиною жолудь — жук, їжак, жабенятко тощо).

Розвивати слухову увагу, зокрема, виділяти задане слово з групи слів, які об'єднані однією темою і складаються з однакової кількості складів, а також асемантичних слів (наприклад: виділити оплеском слово куш в момент його звучання у групі слів: квітка, трава, дерево, ягода, гриб, куш, мох; слово дуб: кінь, дах, лев, торт, душ, дуб, слон; асемантичне слово ліхрашка: кробус, одеркон, гамінь, хобійка, ліхрашка, бадякаманяка).

Розвивати слухову пам'ять, використовуючи звукові ряди з 3–5 (7) звуків, ряди слів з 3–5 (7) слів; розвивати слуховий контроль, спонукати дитину до розпізнавання власної неправильної вимови під час говоріння (наприклад, розповідання казки); неправильної звуковимови в чужому мовленні (наприклад, замін, спотворень, пропусків, перестановки звуків у словах вихователя з імітацією відхилень звукового і складового компонентів).

Розвивати здатність дитини наслідувати та відтворювати ритм двоскладових та трискладових слів, речень із 3–4 слів і більше, віршів (та-та́-та та́-та та-та-та-та́-та та́-та-та — Оленка добре намальовала яблуко), автоматизувати й диференціювати правильну звуковимову ([с] — [з], [ш] — [ж], [л] — [р] тощо, в залежності від потреб дитини); вчити читати одно- та двоскладові слова.

Розвивати імпресивне мовлення, удосконалюючи навички розуміння інформації, відтвореної в різних за мовною складністю реченнях (наприклад: Марійка, намальована Оленкою; Марійкою намальована Оленка), зв'язне мовлення на основі спостереження та аналізу діяльності дорослих, товаришів та своєї власної, мовленнєве спілкування в контексті діяльності та поза нею.

Виховувати уміння емоційно співчувати іншим людям, виражатиспівчуття, співпереживання і співдію, удосконалювати емоційний досвід. Розвивати уміння співпрацювати з дорослими і здоровими однолітками, збагачувати позитивний досвід спілкування особливої дитини з оточенням, виховувати навички продуктивної взаємодії під час спільної діяльності, розвивати словесно-логічне мислення і пам'ять у процерізних видів діяльності.

У РОДИННОМУ КОЛІ

Бути терплячим, доброзичливим і вимогливим до дитини, відзначати її найменші успіхи та заохочувати до виконання завдань.

Розвивати розмовне і описове мовлення дитини. Спонукати дітей описувати оточуючі предмети (квіти, дерева, птахів, звірів), розповідати за малюнком або серією малюнків, не виходячи за межі того, що зображено, доповнювати сюжет (Що було раніше? Що трапилось потім?), розповідати невеличкі тексти і казки, які читались дітям; зв'язно і послідовно розповідати про прості випадки із особистого життя; вчити виразно читати напам'ять вірші, загадки, скоромовки.

Залучати дошкільника до занять ручною працею, до роботи з природними матеріалами (глиною, піском, водою, об'єктами живої природи — листям, гілочками, насінням, мушлями, шишками, жолудями, каштанами тощо), оскільки це розвиває відчуття і уявлення дітей, активізуючи їх пізнавальну, особистісну і мотиваційну сфери. Крім того, робота з піском та водою сприяє зниженню агресивних проявів у поведінці дітей.